

AZ IZRAELITÁK KÖRÜLMETÉLÉSE

TÖRTÉNETI ÉS ORVOSI SZEMPONTBÓL.

ÍRTA

Dr ZIFFER KÁROLY

AZ ÖSSZES GYÓGYTUDOMANY TUDORA ÉS GYAKORLÓ ORVOS BUDAPESTEN.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR ÍROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1880.

FŐTISZTELENDŐ
BUDAPESTI RABBI ÉS HITSZÓNOKNAK

DR KAYSERLING MÓR

MÉLY TISZTELETTEL

AJÁNlja

A SZERZŐ.

TARTALOM.

Előszó	7
Irodalom.....	9

A) ÁLTALÁNOS RÉSZ.

ELSŐ FEJEZET.

A körülmetélés története	11
--------------------------------	----

MÁSODIK FEJEZET.

A körülmetélés célja és haszna	25
--------------------------------------	----

HARMADIK FEJEZET.

A körülmetélés orvosi szempontból	40
---	----

NEGYEDIK FEJEZET.

A körülmetélés uemzsidó népeknél	49
--	----

B) KÜLÖNLEGES RÉSZ.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A hímvessző boucztana	56
-----------------------------	----

HATODIK FEJEZET.

A maktyú kórtai állapotai és veleszületett hibái	59
--	----

HETEDIK FEJEZET.

A körülmetélés ellenjavaslati	62
-------------------------------------	----

NYOLCZADIK FEJEZET.

A körülmetélés műtéte	65
-----------------------------	----

KILENCZEDIK FEJEZET.

A belső makktükhártya elszakítási eljárásának vagy a «periáfi»-nak bírálata	70
---	----

TIZEDIK FEJEZET.

A «mezizah»-ról	77
-----------------------	----

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A vércsillapítás és a mütét utáni kezelés	80
---	----

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Összefoglalás és végszó	84
-------------------------------	----

ELŐSZÓ.

Midőn a legutóbbi időben a körülmetélést mind az egészségügyi bizottságokban, mind pedig a folyó- és szaklapokban általánosan tárgyalták, elhatároztam magam e műtétet kis munkában fejtegetni, és erre bátorított még az is, hogy a körülmetélés végrehajtásával négy év óta foglalkozom és ez idő alatt százötvennél több íiút metéltem körül, miáltal gyakorlati úton is több tapasztalatot szereztem.

E mű czélja részint a körülmetélést történeti és orvosi szempontból tárgyalni és azon módot megismertetni, a mely szerint azt eddig gyakorolták, valamint azon számtalan bajokra figyelmeztetni, melyeke műtét laikus kéz általi végrehajtásánál keletkeznek, másrészt pedig, hogy kézi könyvvel szolgáljak az orvosoknak, mivel ilyennel a magyar irodalomban még nem találkozunk, a német munkák pedig elavultak és alig kaphatók.

A szertartásos körülmetélés, a mint azt mai nap végrehajtják, sebészeti műtét, így tehát az orvosi tudomány körébe tartozik. A jelen században elismerték ezt Európa összes tartományainak egészségügyi hatóságai és az orvosok ösztönzésére az újonszülöttek szerencsétlenségét, a minő a laikus keze alatt gyakran előfordult és sajnos, még ma is előfordul, megvédelmezendő, megfelelő rendeleteket hoztak. Nálunk még csak most kezdik azon rendeletek alkotását, melyek Németország-, Austria-, Francia- és Angolországban már évtizedek óta fennállnak. Dicsérendő

a budapesti egészségügyi bizottság azon igyekezete, hogy törekszik jövőre a körülmetélést kizárólag orvosokra bízni és a humanitás szempontjából óhajtandó, hogy ezen törekvését a magas kormány által közrebocsátandó rendelet sikerrel koronázza. Munkám végén e pontra visszatérek.

A mi e munka tervét illeti, a körülmetélést történeti és orvosi szempontból tárgyaltam és forrásokul *Bergson*, *Brccher*, *Terquem* és *Salamon* kitűnő munkáit használtam; ezen kívül *Wolfers*, *Collin*, *Autenrieth*, *Bösen ziccig* és *Steinschneider* idevágó munkáik által hasznos magyarázatokkal szolgáltak. Az általános rész a körülmetélés történetét tartalmazza, tárgyalja a műtét célját és hasznát és orvosi szempontból ítéli meg. A különleges részben czélszerűnek tartottam a hímvessző bonczani és a makktjú veleszületett rendellenességei leírását. Ezután a műtét végrehajtásáról, a beszakítás eljárásáról különböző bírálatokról, a vércsillapításról és utókezelésről értekezem, és befejezem a munkát a szükséges intézkedések tárgyalásával, melyek orvosi szempontból ajánlandók.

Óhajtom, hogy e munka tisztelt kartársaimnak a tárgyalta műtét tanulmányozásában vezérfonalul szolgáljon és számosakat e műtét végrehajtására buzdítson.

Budapest, 1879-iki december hóban.

A szerző.

IRODALOM.

- Amhold* A. Die Beschneidung und ihre Reform mit besonderer Rücksicht auf die Verhandlungen der 3-ten Rabbinerversammlung. Leipzig, 181-7.
- Autenrieth* J. H. Fr. v. Abhandlung über den Ursprung der Beschneidung bei wilden und halbwilden Völkern in Beziehung auf die Beschneidung der Israeliten. Mit einer Kritik von C. Chr. Flatt. Tübingen, 1829.
- liaad* J. Die Kunst, die Vorhaut gehörig zu beschneiden, die davon entstandene Wunde zu heilen und die Behandlungsart der Zufälle. Breslau, 1816.
- Bergson* Dr. J. Die Beschneidung vom historischen und kritischen Standpunkt. Berlin, 1844.
- Brecher* M. Gideon. Die Beschneidung der Israeliten von der historischen, praktischen, operativen und ritualen Seite. Wien, 1845.
- Collin* Elias. Die Beschneidung der Israeliten und ihre Nachbehandlung. Leipzig, 1842.
- Friedreich* Job. Bapt. Ueber die jüdische Beschneidung in historischer, operativer und sanitätspolizeilicher Beziehung. Augsburg, 1844.
- Levis* Dr. Die Circumcision der Israeliten, beleuchtet vom arztlichen und humanen Standpunkt von einem alten Arzt. Wien, 1874.
- Rosenewig* Dr. Stabsarzt im Siles. Fü. Régim. Nr. 38. Zur Beschneidungsfrage. Ein Beitrag zur öffentlichen Gesundheitspflege. Schweidnitz, 1878.
- Salamon* Dr. M. G. Die Beschneidung. Historisch und medizinisch beleuchtet. Braunschweig, 1844.
- Steinschneider* Moritz. Die Beschneidung der Araber und Muhammedaner, mit Rücksicht auf die neueste Beschneidungsliteratur. Wien, 1845.
- Terquem* Dr. L. Die Beschneidung in pathologischer, überhaupt wissenschaftlicher Bedeutung mit der Auseinandersetzung eines neuen Verfahrens in Bezug der Ausübung des zweiten Aktes der Operation. Aus dem Französischen übersetzt von Dr. L. Heymann. Magdeburg, 1843.
- Wolfers* Dr. Pb. Die Beschneidung der Juden. Lemförde u. Hannover, 1831.

A) ÁLTALÁNOS RÉSZ.

ELSŐ FEJEZET.

A körülmetélés története.

A körülmetélés történetének tanulmányozásához különböző források szolgálnak, melyek jellemők szerint *egyházi-* és *világiakra* oszlanak. Az elsőkhöz tartoznak a *szent-írás* böi idevonatkozó rendszabások, valamint a *talmudi* magyarázatok, az utóbbiak a *régi görög és római Íróktól* erednek, kik kimutatják, hogy a körülmetélés iránt már a legrégebb ókorban nemzsidó népek is voltak figyelemmel. Továbbá a *római törvényhozás* és a középkorbeli a körülmetélést illető *rabbinst határozatok* anyagot nyújtanak a körülmetélés történeti előadásához.

I. Bibliai források. A körülmetélés oly mütét, melyet már a legrégebb időkben a kelet sok népe véghezvitt, és mely még ma is azok nagy részénél használatban van. A biblia első körülmetélőnek *Abraham* törzsatyánkat említi, ki a körülmetélést, isteni parancs folytán 99 éves korában önön magán, később fiain és cselédein vitte véghez. Már Abraham dédunokáinál, Jákob fiainál a körülmetélést szent parancsnak találjuk honosítva, úgy hogy a körülmetéletlen állapot szégyen és gyalázat jele volt.¹⁾ Az izraeliták Egyiptombani tartózkodásuk alatt a körülmetélést nem vitték igen szigorúan, mert feltűnő, hogy *Mózes* saját fiánál is elhanyagolta a körülmetélést és neje *Zippora* e mütétet az utazáson vitte véghez és pedig kővel, a mint azt a *szent Írás* közli. *Brecher* ²⁾ ezt oda magyarázza, hogy a gyermeknél, ki veleszületett vagy véletlen

¹⁾ Mózes I. k. 34, 14. ²⁾ Die Beschneidung der Israeliten von M. G. Brecher. Wien, 1845, 26. old. a).

létrejött makktyúszorban szenvedett, mely baj az utazás vesződéségei által hügyviisszatartásig növekedett, a veszély elhárítása végett az anya a körülmetélés műtétét vitte véghez — igen szellemes magyarázat, melyet az illető bibliai szöveg is megenged. Lewi rabbi (Bereschit rabba c. 46) szerint a körülmetélést az izraeliták kétszer függesztették fel, egyszer Egyiptomban és másszor a sivatagban. Egyiptomban — úgy mond — Mózes, a sivatagban pedig Józua kezdte azt újra. Valószínű, hogy az egyiptomiak az idegen pásztomépnak, melyet sanyargattak, oly szertartást megtiltottak, mely náluk csak a papi és katonai osztálynak volt megengedve.¹⁾

Midőn az izraeliták Józua vezérlete alatt²⁾ a Jordan folyóig értek, ez kényszerítve volt isteni parancs folytán általános körülmetélést véghez vinni, miután az Egyiptomhól kiköltözködött nemzedék, melyet Mózes körülmetélt, már kihalt, utódaik pedig a negyven évi vándorlás alatt nem lettek körülmetélve. A talmud⁸⁾ ezen elhanyagolásért épen nem kielégítő okokat hoz fel, így pl. hogy a vándorlás a népre gyengítőleg hatott, vagy hogy az izraeliták a sivatagban mérsékelt éjszakai szelet nélkülöztek. A legvalószínűbb ok azonban az, hogy a zsidók Egyiptomban sanyargatásoknak lóvén alávetve a körülmetélést elhanyagolták és hogy ezen elhanyagolás náluk szokássá vált.

Józua idejétől kezdve a körülmetélést a zsidók több mint ezer éven át szakadatlanul, körülbelől 200 évig a második templom építése után szigorúan gyakorolták és az idegen népek körilmetéletlen állapotát megvetendőnek tartották. így pl. Sámson és szülei megvetéssel beszélnek a körülmetéletlen pliilisteusokról és Saul király Dávidtól leánya részére nászajándéknak száz megölt pliilisteus makktyúját mint diadaljelt követelte, míg Dávid kétszázat hozott.⁴⁾ Általában egy próféta sem panaszkodik az első templom fenállása ideje alatt a körülmetélés elhanyagolásáról, épúgy *Esni* és *Nehemia* sem panaszkodnak róla Babyioniából való visszatérésük után, habár akkor az ismét megalakult államot újra szervezték és Esra és Nehemia kényszerítve voltak a szombatot, az ünnepnepokat és a templomi adókat illető szertartási törvényeket megerősíteni, a mit a körülmetélést illetőleg is tettek volna, ha ezt esetleg elhanyagoltnak találták volna.

¹⁾ Pirke R. Elieser 29. §. ²⁾ Józua 5. 7. és a köveik. ³⁾ Jebam 71. 6.
⁴⁾ Sam. I. k. 18. 25. 27.

Háromszáz évvel Esra és Nehemia után nem találunk a zsidók történetében semmi jelt, mely a körülmetélést illetné és még csak a makkabáusok könyve¹⁾ említi az ú. n. *epispasrrmst*, mi abban állt, hogy a makktyút rángatás által mesterségesen meghosszabbították. *Antiochus Epiphanes* halálbüntetés mellett tiltotta meg a zsidóknak a körülmetélést, minthogy zsidó alattvalóiból pogányokat akart kepezni. Azonban az anyák életük veszélyeztetése mellett vitték azt véghez gyermeikeken és az öreg *Mattathia* az országban körülutazott, hogy az esetleg körülmetéletlenül maradt gyermekeket körülraetéltesse. Másrészt azonban a zsidók közt élt akkor sok ember, kik a népet elcsábították, hogy a görögök szokásait felvegyék, és kik valóban alapítottak is görög példa mintájára hadjátékházakat (*Gymnasia*) és itt makktyújukat mesterségesen meghosszabbították.²⁾ Tán a zsidók ez által *Antiochus Epiphanes* üldözéseit akarták kikerülni, hogy ne ismerjék fel őket oly könnyen zsidóknak, vagy talán csak a pénzszarolástól akartak megszabadulni.

Az epispasmus abban is találja magyarázatát, hogy a görögök és rómaiak uralkodása idejében a körülmetélést ezek gúny tárgynak tekintették, és miután a hadjátékok mezítlén történtek, a körülmetélt vívók a görögök és rómaiak előtt szégyenlették magukat és féltek a kigúnyolástól. Azért igyekeztek sokan a fiatal korukban elveszített makktyújukat mesterséges úton kipótolni. Az ujonszülötteknél ezt könnyen elérhették az által, hogy a körülmetélést teljesen kikerülték; a felnötteknél azonban kellett oly módot kitalálni, melynek segítségével a makktyút pótolhatták és ez az epispasmus által történt. *Celsus*⁸⁾ közli, hogy ezen műtét az ő idejében Rómában szokásos volt. Szerinte oly módon vitték véghez, hogy a makktyút egy vágás által a makkoszorún köröskörül elválasztották és azután a makktyút a makkon lehúzták és itt megerősítették. *Galen* az epispasmust úgy vitte véghez, hogy a makktyú maradékát kinyújtotta, lehúzta és, hogy a visszatérését megakadályozza, a makkcsúcs alatt megerősítette. Ezen szótól: „*ἐπισπασθαι*“ = visszahúzni nyerte a műtét „*ἐπισπασμὸς*“ nevét.

Azt, a mit *Mattathia* idejében az elpártolt izraeliták szabadon cselekedtek, a későbbi görög és római zsarnokok a népre rá-

¹⁾ Makkab. I. 1. 12. ²⁾ A Vulgata szerint: et fecerunt sibi praeputia.
³⁾ Cels. lib. 7. 25.

erőszakolni igyekeztek. Az epispasmus a római uralkodás alatt egész *Aelius Adrianus* császár idejéig létezett, melynek megszólításához a talmudistákon kívül az ál-messiás *Bar Köchba* is hozzájárult. Ez különösen az által történt, hogy nem csak az egyszerű körülmetélést, mint eddig tették, hanem még a makktyú benső hártájának hosszanti felmetszését a mütét második részéül hozzátették és a makktyú gyűrűalakú összefüggésének félbeszakasztása által minden későbbi a makktyú kinyújtására és a makk fedezésére vonatkozó kísérletnek elejét vették. Az epispasmusnak köszöni tehát a körülmetélés második szakasza, a *periak*, eredét, a mint azt ma is gyakorolják, és mely nélkül a körülmetélést nem tekintik a szertartásnak megfelelőnek.

II. A görög és római i.róhbóli források. Herodot, a legrégebb görög történetíró, ki Kr. előtti V-ik század közepe táján élt, már említi a körülmetélést, melynek eredetét az egyiptomiak tulajdonítja. Ezen kitűnő történetíró, ki a kelet népeit, különösen az egyiptomi- s syriaikat, azoknak vallását, erkölcsét és szokását ecseteli, a körülmetélést illetőleg tévedett. Irataiban az izraelitákról is tesz említést, de igen felületesen, a nélkül, hogy azok történetét pontosan felemlítené, habár azok az ő idejében már saját törvénynyel és vallással bíró önálló államot képeztek. Ő azt állítja, hogy az izraeliták és phoenicziaiak bevallják, miszerint a körülmetélést az egyiptomiaktól tanulták és azoktól vették át e szokást. Továbbá mondja, hogy az egyiptomiak a föld legrégebb népe és tőlük ment át a körülmetélés a kelet összes más népeihez. Azonban Herodot maga állítja, hogy ezen adatokat egyiptomi papoktól hallotta, kik a körülmetélést tiszteletnek tartották.

A *holdnak*, kik Herodot idejében a Pontuson laktak, szintén gyakorolták a körülmetélést. Ezen népet Herodot azon seregmardékból származtatja, melyet *Sesostris*, egyiptomi király, Előázsian keresztül tett hadjáratán a Pontuson mint gyarmatot hagyott hátra. Ha tehát *Sesostris* alatt a liarczások a körülmetélést gyakorolták, akkor ezen mütét használatát az egyiptomiaknál visszavezethetjük azon időre, a melyben a körülmetélést Abraham az izraelitáknál kezdte, miután *Sesostris* 1840-ben Kr. e. élt és Abraham 1865-ben Kr. e. meghalt. Különben Herodot maga azt állítja, hogy a körülmetélés eredetéről semmi biztosat nem mondhat, miután ez a legrégebb ókorba vezethető vissza, —

es mindenesetre csalódik, ha azt hiszi, hogy az izraeliták maguk bevallják, hogy a körülmetélést az egyiptomiaktól tanulták volna. Ily vallomást hiába keresünk a zsidók emlékirataiban, de találjuk ott a körülmetélést mint *önálló*, kizárólag az izraelitákat illető szertartást, és valószínűbb, hogy a körülmetélést az egyiptomiak még csak Józseftől tanulták és ezt a papi osztályban gyakorolták.

Herodotnál a következő sorrendben találjuk felsorolva azon népeket, melyek az ő idejében a körülmetélést véghez vitték: aethiopiak, egyiptomiak, izraeliták, phoenicziaiak, syriaiak, makro-neusok és kolliiak. A talmud még az arabok- és gabrunokat (valószínűleg Arábia hegyes vidékeinek lakóit) említi.

Az újabb írók véleménye szerint a körülmetélés eredete általában kétséges, miután egyesek¹⁾ a zsidóknál, mások²⁾ pedig az egyiptomiaknál vélik annak előszűri gyakorlatát. *Autenrieth*³⁾ a körülmetélés eredetéről szóló fejtegetésében állítja, hogy a régi harczos népeknél a körülmetélést megkülönböztető jelül használták, hogy a csatákból való hazatérésük alkalmával a megölt ellenségek testrészeik alakjában hazahozott diadalmi jeleket ne tekintsék saját elesett társaik zsarolásának, miért is az ellenségek makkyútját mint diadaljelt magukkal hozták. így tettek az egyiptomiak is.

*Saurin*⁴⁾ állítja, hogy a körülmetélés sokkal régebb szokás a zsidóknál mind bármily más népnél, és hogy ez a szertartás az igazi vallásból más vallásokhoz át lett véve, miután isten ezt külön jelül kiválasztotta, mely Abraham patriarchának, családjának és utódainak tulajdonát képezze. Hogy a világi írók nézete az előbbivel nem egyez, annak oka az, hogy ezeknek a zsidó viszonyokról kevés vagy épen semmi fogalmuk sem volt. *Scheyer*⁵⁾ azt véli, hogy azon írók, kik azt állítják, hogy a körülmetélést az izraeliták az egyiptoiniaktól tanulták volna, a szentírás állításai mellett egészen elenyésznek, a mely állítások Dina története által (Moz. I. 34) az írók véleményeiknek határozottan ellentmondanak. Sőt azon kö-

¹⁾ Marsham. Canon, cliron. suer. V. 73. old. — Spencer de leg. Hebr. ritual, lib. I. c. 4. pag. 70. — Michaelis. mos. Recht. Lib. IV. 7. 9. — F. \Y. Bauer. Leipzig 1805. 1. Bd. 37. Beschreibung der gottesdienstlicieu Vorfassung der alt. Hebr. ²⁾ Deyling. Observ. sacr. II. 88. — Witsius Aegyptiac. lib. III. c. 19. pag. 223. — Sturz circumcis a barb. gent, ad Jud. translát. 1790. ³⁾ Abhaudl. über den Ursprung der Beschl. Tübingen 1829. ⁴⁾ Saurin's Be- trachtungen über die wichtigsteu Begebenheiten des altén und neuen Testaments XV. p. 354. ⁵⁾ Scheyer. Uebersetzung des More Nebuchim. 1838. p. 391.

rülmény, hogy Amerika sok bennszülötténél is dívik ezen szokás, mely mint *Meiners*¹⁾ mondja, nem bevándorlások által, hanem önállóan keletkezett ott, azon valószínűséget bizonyítja, hogy a zsidóknál is a körülmetélés az egyiptomiak befolyásától függetlenül keletkezett. Hogy mily kevés okunk van a körülmetélés eredetét Egyiptomnak tulajdonítani, még világosabb lesz, ha meggondoljuk, hogy Egyiptom műveltsége nem saját talaján termett, hanem azt idegen törzsek eszközölték, melyek India-, Arabia- és Aetbiopiából vándoroltak Egyiptomba és műveltségüket valamint szokásaikat déltől éjszak felé egész Egyiptomban terjesztették.

Hogy miért tartották Egyiptomban szégyennek a körülmetéletlen állapotot, kellő felvilágosítással szolgál *Origines*,²⁾ ki Egyiptomban született. A stoikusoknak, kiknek a körülmetéltetést illetőleg azon kifogásuk van, hogy isten a makktyút haszontalannak teremtette vagy egy testrészt, melyet ő ezélszerűen képezett, ok nélkül megcsönkítanak, *Origines* következőképen válaszol: «Senkisem gáncsolja másoknál azt, mit magánál tiszteletteljesnek képez. De ti (pogányok) éppen a körülmetélést valami oly nagy nak tartjátok, hogy nem a nemtelen népnél, hanem kizárólag a papoknál gyakoroljátok, kik a magasabb tudományoknak szentelik magukat. Az egyiptomiaknál, kiket babonáitok legrégebb és legtudósabb ismerőinek tartanak, senki sem szánta magát a mértan vagy csillagásztannak tanulmányozására, senkisem az astrologia és genesis titkaira, melyeket ők a legfelsőbb tudománynak tartottak, míg körül nem metélték magukat.³⁾ Ebből magyarázható, hogy miért nem léphetett *Pythagoras* az egyiptomi papszótlyba, míg a körülmetélésnek alá nem vetette magát, a mint ezt *Clemens Alexandrinus* írja.

*Seezen*⁴⁾ állítja, hogy a körülmetélés, mely az egyiptomiaknál szokásban volt, ezen ős nép Belafrikából való származására mutat, mert ott és Délafrikában akadnak nemzetekre, melyek ezen szokással birnak, melyet bizonyára nem az egyiptomiaktól tanultak, hanem sokkal valószínűbb, hogy az egyiptomiak, mint Belafrika népeinek ivadékai, Egyiptom elfoglalásánál e műtétet fenntartották és az alávetett törzsnéppel is megismertették.

¹⁾ *Meiners*, (le circumcisionis origine p. 207 és 210. ²⁾ *Salamon*. Dr. M. G. Die Beschneidung, historisch und mediziniscli beleuelitet. Braunschweig, 1814. pag. 4. ³⁾ *Paulus* a rómaiakhoz intézett levelének magyarázata, cap. 2. ⁴⁾ *Seezen*, Fundgrube des Orients, pag. 65.

*Jerome Lobo*¹⁾ írja, hogy az abyssiniaiak azon véleményben vannak, hogy a körülmetélést a zsidóktól sajátították el. *Luiolf*²⁾ ennek ellenmond és állítja, hogy ezen szokás más népeknél már oly ő, hogy eredetét nem lehet föltalálni. *Grotius*³⁾ sok bizonyítékkal állítja, hogy isten az által, hogy a körülmetélést Abrahámnak megparancsolta, ezt mint szövetségjel akarta beültetni, ezért tehát Abraham az első körülmetélt volt és általa valamint ivadékaival által a körülmetélés más népekre is átszállt. Ha valaki Grotiust meg akarná czáfolni, oly népét kellene felmutatnia, mely már Abraham *előtt* a körülmetélést gyakorolta, valamint oly író, ki Mózes kortársa volt és ugyanazon tekintélyvel bír mint ez, és ha találnának ilyent, kutatni kellene, vajjon ily bizonyíték több érvénynyel bír-e mint az abyssiniaiak hagyománya, melyben találjuk, hogy a körülmetélést Menelech királyuktól, Salamon fiától, tanulták.

Ha tehát a körülmetélés elsőbsége nem az egyiptomiaké, azon kérdés marad fenn, honnét jutottak ezek azon különös eszméhez, hogy maktyújukat levágják? És ha ezen módon visszatérünk ezen szertartás eredetéhez, nem jutunk ugyan a feltaláló nevéhez, de azon ország mineműségéliez, melyben az megkezdődött. Ez azon terület, mely az egyenlítő és az éj szaki szélesség 30-ik foka között van, miután a földgömb ezen területe még máig is több körülmetélt nemzetet mutat fel mint a föld többi része. Ha tehát az éjszak népeinél a körülmetélésnek semmi nyomát sem találjuk és a történet mondja, hogy ezen szertartás már a legrégebb időkben az egyenlítő és a ráktérítő szomszédartományokban szokásban volt, úgy be kell ismernünk, hogy ez azon hely, hol eredetét vette, akár az egyiptomiak annak feltalálói, akár hogy ezek az aethiopiaiaktól vették azt át, kik valóban először a Nílus partján laktak. De semmi esetre sem szabad ezt egy népnek különösen sajátítani, a mire valószínűleg a szükségesség több népet egyszerre kényszerített, miután a körülmetélés az ő pogány népeknél inkább phisikai szükségesség mint vallási szertartás volt.

Herodoton kívül *Hippokrates* (szül. 466-ban Kr. e.) említendő fel, ki csak lényegtelen dolgokat közöl a körülmetélésről. Ő alig ismerte népszokásul és csak a tehetetlenségről fejtetetésében be-

¹⁾ Voyage historique d'Abyssinie, Paris 1728, pag. 273. ²⁾ Ludolfi hist. Aethiop. lib. 3. c. 1. ³⁾ Salamon 1. c. 11. old.

szél arról, hogy a már egyszer átmetszett makktyú nem nőhet többé össze, mi különben helytelen.

Siciliai Diodor,¹⁾ ki rövid idővel Kr. előtt élt, Herodot állításait helyben hagyja; ő az izraelitákat nem mint Herodot a syriaiak, hanem a zsidók neve alatt írja le; eredetüket az egyiptomiaktól származtatja és azért mondja is, hogy a körülmetélést az egyiptomiaktól birják, bevallja azonban, hogy e tudósítást az egyiptomiaktól nyerte.

*Strabo*²⁾ már bővebb forrás számunkra; ez Krisztus utáni első században élt *Tiberius* császár alatt. Mózes élete- s működéséről beszél és a körülmetelésnél egyszersmind a kimetszősekről tesz említést, mely alatt valószínűleg a makktyú benső hártájának felmetszését érti. Megjegyzendő, hogy Strabo a körülmetélés indokául a rász szellemektől! félelmet hozza fel, a mi oly nézet, mely a kabbalában is előfordul és még mai napig is az európai keleti zsidók nagy részénél fennáll.

*Flavius Josephus*³⁾ zsidó történetíró, Herodot nézetét erősíti, elbeszél egyszersmind néhány érdekes esetet, melyek történeti beccsel birnak. Ezeket érdekességük miatt *Bergson*⁴⁾ szerint közzöljük.

Midőn *Hyrkam*, zsidó király, 129-ben Kr. e. Idumáa országát meghódította, a körülmetéletlen idumáusoknak oly föltétel mellett engedte meg az országban maradást, ha körülmetélik magukat, ellenkező esetben az országot azonnal elhagyják, mert körülmetéletleneket nem akart birodalmában megtúrni. Az idumáusok körülmetélték magukat, az országban maradtak és az izraelitákkal egy néppé olvadtak. Hogy azonban az idumáusoknál, mint Abraham ivadékainál, az első templomnak 620-ban Kr. e. Nebukadnezar általi szétrombolása idejében a körülmetélés szokásban volt, kiviláglik Jeremiás próféta azon verseiből, hol az idumáusokat a körülmetélt népek közé sorolja. Hyrkam idejében a körülmetélés ezen népnél feledésbe ment, mert különben nem kellett volna azt később újra felvenni.

Egy másik említésre méltó eseményt beszél el Josephus Elea-

¹⁾ Diodor. Sicil. Bibl. Hist. Lib. I, pars. 2. cap. 1. ²⁾ Strabonis Renun Geogr. lib. XIV. ³⁾ Josephi Antiq. 18. 9. 1. Michaelis, mos. Kocbt IV. 7.

⁴⁾ Bergson, Dr. J. Die Beschn. von histor. kritisch. und medic. Standpunkte, Berlin, 1814 23. old.

zár bánásmódjában. *Izates*, assyriai király,¹⁾ még mint herceg, *Ananias* zsidót tiszta vallása végett megkedvelte és nála oktatást vett. Midőn a kormányzást átvette, az izraelita vallást nyilvánosan el akarta ismerni, de azt hitte, hogy körülmetélés nélkül ezt nem teheti. Anyja, Helena, félt, hogy az assyriai nép elpártol tőle és öcscsét fogja a trónra emelni. Lebeszélte őt ezen szándékáról és Ananiashoz fordult tanácsért. Ez az anyával egyetértett és mondá a királynak, hogy rögtön eltávozik tőle, ha körülmetéli magát, hogy a király az izraeliták igaz istenét körülmetélés nélkül is imádhassa, mert a vallás tulajdonképen az egyetlen isten elismerésében és nem, mint ő hiszi, a körülmetélésben áll. Azoknak, kik a zsidó vallás fölvenni óhajtják, nem írja elő Mózes törvénye a körülmetélést mint legelső föltételt. A király egyideig követte tanácsát. Midőn azonban Eleazar, egy galiláai vallásrajongó, a király udvarába jött és őt a körülmetélést illetőleg a király tanácsért kérte, ez határozottan kívánta a körülmetélést mint legfőbb vallási parancsot, melynek véghezvitele nélkül nem üdvözölhet. A király körülmetélte magát és a mitől anyja tartott, nem történt meg. Ezen eset bizonyítékkal szolgált nekünk azon különböző nézetekről, melyek már akkor uralkodtak a zsidóknál a körülmetélés érdekében.

Vége Josephus saját életéből a következő esetet közli: ²⁾ Josephus, ki a csatában mint vitéz kitüntette magát, száguldás alkalmával két arab főnöket fogott el. A zsidó harcosok, kik parancsának alá voltak vetve, a foglyokat vallásuk felvételére és körülmetélésre akarták kényszeríteni. Josephus ezt nem engedte és bebizonyította katonáinak, hogy a vallásra kényszeríteni senkit sem szabad.

A római írók a zsidó körülmetélésről több ismerettel bírtak, mint a görögök, mert a rómaiaknak a zsidókkalal ismeretsége sokkal később volt mint a görögöknek és sok zsidó már letelepedett Kómában. A római klasszikusok a körülmetélést a zsidók sajátosságos-

¹⁾ Izates nem volt Assyria, hanem Adiabene királya, egy kis, do hatalmas államé a Tigris partján, melyet ma rabló kardok laknak. Atyja, Manobaz, Herodes idejében uralkodott és macedóniai vagy perzsa erkölcstelen minta szerint saját nővérét, Helénát, vette nőül. Ezen házaspár Izates kedvencz fiát, hogy testvérei irigységétől megóvják, a szomszéd Abenerig király udvarába küldték, Hol Izates Ananiással, zsidó kereskedővel, megismerkedett.

²⁾ Josephus. Vita. 23. beli. jud. 2. 17. 29.

szokásának jelzik és *Florae* satiráiban különösen gúnyolja. *Juvenal* és *Martial* e tekintetben sokkal szelídebbek.

Florae egy satirájában¹⁾ kalandot ír le, mely szerint egy kis város lakosai oltárt mutattak neki, a melyen az áldozatra készített tömjén tűzrakás nélkül elégett. Azon időben még nem ismerték azon természettüneményt, hogy egyes helyeken a földből magától meggyuladó lég száll fel, miért is az ottani lakók ezt megbámulták, Horac azonban nem hitte és felkiált: «Credat Judaeus Apella» — kigye ezt Apella zsidó, én nem! «Apella» név csak költött, melylyel Horac, mint szokta, egyszersmind csípős gúnyt akart kifejezni, a mennyiben e szó *A* és *pellis*-ből (bőr- vagy makktvú) származik és makktyúnélkülire vonatkozik.

Tehát Horac is a körülmetélést a korában élő izraeliták különös jeleül nevezi meg és a fönt idézett szavaiból kitűnik, hogy a zsidókat a rómaiak babonásoknak tartották. Más helyen²⁾ Horac a zsidókat, «curti Judaei»-nak nevezi, hol e szó «curti» «circumcisi» jelentésű és annak idején a rómaiaknál élő zsidókat ezzel nevezték. Korántsem képzelhető, hogy Horac e megnevezései által zsidók iránti gyűlöletet akart volna kifejezni; az ókorban zsidógyűlöletről egyáltalán szó sem lehet.

Juvenal, ki Ivr. utáni második században Domitianus császár uralkodása alatt élt, szintén gúny tárgyává tette a római birodalomban élő nagy számban zsidók szokását és vallásszertartását. Satirái egyikében³⁾ ecseteli a szülők hatalmas befolyását gyermekeik erkölcsi kiképzésére és hogy kimutassa, hogy a babonáság is szülőről gyermekre száll, mintáid az izraeliták körülmetélését választja. Utóbbi fölött nem fejezi ki magát eléggé világosan, a mennyiben azt «mox et praepudia ponunt» szavakkal jelöli, a miket azonban költői szabadságnak tekinthetünk az egyszerű «circumcidere» helyett.

Sokkal világosabban nyilatkozik *Tacitus*,⁴⁾ ki Ivr. utáni első században élt. Világosan mondja, hogy a zsidóknál szokásos az ivarszervek körülmetélése, hogy ez által más népfajoktól különbözzenek. Tacitus e nyilatkozata egyezik a bibliáéval, hogy az izraelita nép valamint más intézmények úgy a körülmetélés által

¹⁾ Horat. Satir. 5. 100. ²⁾ Horat. Sermon. I. 9. 70. ³⁾ Juvenal. Satir. XIV. 100. ⁴⁾ Taciti Hist. 5. 5,3.

is különös, más népektől könnyen megkülömböztethető néptörzs legyen.

III. A római törvényhozásbólí adatok. A római császárság korábólí törvényhozás a körülmételésre vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz. A *samaritánusok* a római törvény szerint¹⁾ halálbüntetést kaptak, ha körülmételték magukat. Ha római polgár magát vagy rabszolgáját metélte körül, vagyonától megúsztatott és élethossziglan száműzetett; az orvosokat, kik a műtétet ezeken elkövették, halállal, a zsidókat, kik saját vagy idegen rabszolgáikat metélték körül, deportatívái vagy szinte halállal büntették. A Codex Justinianus e pontjábólí kítűnik, hogy a körülmételést már akkor is *orvosok hajtották végre. Antoninus Puts* császár²⁾ megengedte az izraelitáknak, hogy csakis fiaikat metélhetik körül; ki azonban nem vallásukhoz tartozó személyeket metélt körül, azt *kiherélték*. Későbbi törvény e büntetéshez még hozzáfűggeszti a vagyonmegfosztást, deportatívát és halált. Ezen törvényekbőlí látjuk, hogy római polgárok is körülmételés által zsidók lettek, mert kiilömben a törvény fölösleges lett volna. *Nicephorus* mondja,³⁾ hogy a *sarazetmsok* az izraelitákkal egyenlő származásúak, mivel ugyanazon szokással, különösen a körülmételés szokásával bírtak. Innen magyarázható, hogy *Origines* ⁴⁾ azon ellenvetést, miszerint a samaritánusokat vallásuk miatt megbüntették, megczáfolja és annyiban korlátozza, hogy azoknál csak a körülmételés volt büntetendő halállal, mert az törvényesen csak a zsidóknak volt megengedve. Ezen megjegyzést *Spencer* avval bővíti, hogy ebbőlí látható, minő súrlódások és ellenségeskedések fordultak elő a zsidók és a római birodalom első keresztény községei közt, melyek kölcsönösen proselytákat akartak nyerni. Ezen czivódások annyira mentek, hogy a római kormány kénytelen volt ellenük törvényeket hozni, melyek között *Hadrian* császártól eredő törvény is fordul elő, mely az izraelitáknak a körülmételést *egészen megtiltja*, és miután a zsidók ezen vallásos beavatkozás ellen fellázadtak, *Hadrian* törvényét szíikebb körre szorította és csak azokat büntette, kik más vallásukat metéltek körül.

¹⁾ Codex Justin, lib. I. tit. 9. ²⁾ Jud. Paul, recept. Seutest. lib. V. tit. 22. de Seditiosis. ³⁾ Callisth. Hist. ecclesiast. 11. 47. ⁴⁾ Originis Opera. Paris 1733. Tit. p. 399. Contra Celsum lib. II. §. 13.

Spencer irataiból egyszersem láthatjuk, hogy *Többet*, arab fejedelem, az izraeliták megkedvelt vallását a *hamjaritáinál* és *Al-Hareth*, *Amru* fia, sok más néptörzsnél, u. m. a *ramanah-oinúl* bevezette, végre hogy a sarazenusok egy része is ezen módon tért át a zsidósághoz, a mi különben a történelemből eléggé ismeretes.

IV. Rabbimisi és talmudi határozatok a középkorból. A középkor első századában a körülmetélés történetében az eddigi fennálló két szakaszához — amaktyú levágásához és a periaéhoz — még egy harmadik különös szakaszt, ugyanis a sebből való vér kiszopását — a mezizah-t — függesztették. A talmudban már említést tesznek erről és végrehajtása szigorúan meg van parancsolva. *Papa rabbi*¹⁾ a következőket mondja: «Azon körülmetélő, ki a vért nem szopja ki, a gyermeket veszélybe hozza (!!) és az ilyen hivatalától megfosztandó.» A tahnud még ehhez megjegyzi, hogy a kiszopás még szombaton is megengedhető, mert különben a gyermeket veszély kockáztatliatja, és ugyanezen okból van megengedve a tapasz használata is.

A XI. században a mezizah szokását *Maimonides* még jobban megerősítette, a mennyiben orvosi szempontból ezt igazolni törekedett, nehogy a sebben vér maradjon vissza és hogy ezáltal netalántani lob kikerülhető legyen. *Maimonides*²⁾ a talmudi emlékiratokban szétszórva előforduló, a körülmetélésre valamint a műtét végrehajtásának idejére és annak későbbi időre való elhalasztására vonatkozó rendeleteket összegyűjtötte és azon ellenjavaslatokat is közli, melyek a körülmetélést tiltják. Említi már az ujonszülöttek *sárgaságát* (*Icterus neonatorum*), *ovbánczát* (*Erysipelas neonat.*) és *szemgyuladását* (*Ophthalmia neonat.*). A veleszületett hibák közt a *hermaphroditismust*, különösen az *androgyniát*, továbbá az *alól- és fölülvizelést* (*Hypo- et Epispadia*) írja le. Sőt a *kettős makktyú* ritka esetéről is beszél és ezen esetre vonatkozólag azon rendeletet hozza, hogy mindkét makktyú levágandó, tehát kettős harántmetszés hajtható végre, de a belső makktyúhártya egyszeri hasítása tökéletesen elegendő a makk megmeztelenítésére. *Maimonides* a talmud azon határozatait is közli, hogy beteg gyermek csak nyolcz nappal a gyógyulás után metélhető körül; hogy makktyú nélkül született gyermeknél felkarczolás hajtható végre, hogy *néhány csepp vér*

¹⁾ Sabl. 133. a. ²⁾ *Maimonides*, de circumcissione.

*szövetség jeleül kifolyják;*¹⁾ továbbá hogy a körülmetélés elhagyandó oly asszony gyermekénél, ki a körülmetélés által már két fiút elveszített, akár a fiúk ugyanazon vagy két különböző férjtől eredtek.

V. A körülmetélés az újkorban. Az egész közep-ig újkorban a körülmetélés a zsidóságban oly nagy jelentőséggel bírt, hogy e parancsot a liitsorsosok közös jeleül a legnagyobb szigorral megőrizték. Sőt *Mendelssohn Mózes*, kit gyakran a «zsidók reformátor»-ának neveznek és ki hitsorsosait az általános műveltségbe vezette, nem is sejtette, hogy a körülmetélés ellen majd valaha felszólalnak. Midőn a «Göttingischen Anzeigen»-ben egy recensens azt a kérdést intézte, vajjon mi teendő, ha egy zsidó hivatalnokban, ki a körülmetélést végrehajtja, e törvény iránt kétkedések támadnának, Mendelssohn «Jerusalem» című lapjában következő szavakkal válaszol: «Megengedem ez eset lehetőségét, de reményiem, hogy soha nem fog előfordulni.»

Még csak hatvan évvel később fordult elő valóban a soha nem sejtett eset, hogy egy apa újonszülött fiát nem akarta körülmetéltetni és a zsidók közt nagy ingerültséget és izgatást idézett elő. Ez 1843-ban Majnai Frankfurtban történt. 1843-iki február 8-ikán ugyanis az akkori szabadalmazott Majnai Frankfurt városának közegészségügyi hivatala azon rendeletet bocsátotta közre, hogy a körülmetélést ezentúl csak oly emberek hajthatják végre, kik kellő boncztani és élettani ismerettel és a hozzá szükséges technikai ügyességgel bírnak és ezek is csak orvos jelenlétében és annak jóváhagyásával. E rendelet harmadik pontja így hangzik: «Az izraelita polgárok és lakók, *ha ugyan gyermekeiket körülmetéltetni akarják*, csak az erre képesített egyéneket alkalmazhatják.» E rendelet szavai szerint a körülmetélést már nem tekintették nélkülözhetlen és polgári tekintetben lényeges kötelességnek, hanem az apa gyermekét tetszése szerint vagy körülmetélhette vagy nem. Rövid idő múlva vonakodott is egy frankfurti zsidó polgár gyermekét a műtétnek alávetni, és nem került sok időbe, míg példáját többen is követték.

A zsidóságé legrégibb intézményének fenyegető veszélye elhá-

¹⁾ Hogy a vérfolytatás a keleti népeknél *szövetségnek jele*, bebizonyúl abból is, hogy a *magyarok* Álmos alatt az ország elfoglalása előtt a *szövetség megkötésénél* karjukba vágta és a vért bor keverékével megitták. (A szerző.)

rítása végett a frankfurti rabbinatus, miután a senatusnál minden fáradozása, eredménytelen volt, köriratban felszólította a bel- és külföld jelentékenyebb rabbijait, hogy a körülmetélés fontossága- és nélkülözhetlenségéről nyilatkozzanak. Sokan nyilatkoztak, és pedig nem csak az óhitű rabbinusok, mint *Hirsch*, *Rapoport* és *Bamberger*, hanem olyanok is, kik az újabb irányt követték, u. m. *Wolff A. A.*, *Adler*, *Maiink címer* és mások, és erélyesen felszóltak azon merészkedők ellen, kik e törvényes követelésnek meg nem akartak felelni. Mindnyáján megegyeztek abban, *hogy az izraeliták istene a kór Himet élést örök időkre való szövetségiül parancsolta és oly izraelita, ki ez isteni parancs kötelező erejét tagadja és njonszülött egészséges fiát szántsándékkal körül nem metélteti, mert nem tekinti e műtétet a zsidóságra nézve lényegesnek, az oly izraelita az isteni szövetség pusztítójának és az isteni parancs tagadójának tekintendő.*¹⁾

A tudós *Dr. Zunz* különös nyilatkozatot hozott,²⁾ melyben a körülmetélést a zsidóság egységének és örökös fenntarthatóságának, az isteni parancs örökösödésének és átvitelének, látható jelének nevezi, és a körülmetélés megtiltását a zsidóság gyilkosának tartja. Nyilatkozatát így végzi: «Ha vallásunkat és múltunkat tiszteljük és szeretjük, úgy egyesek tévedései nyom nélkül fognak eltűnni.»

¹⁾ Kabbnisehe Gutachten fiber die Beselmeidung, gesammelt und herausgegeben von S. Trier (als Manuscript gedruckt) Frankfurt am Main 1841.

²⁾ Gutachten fiber die Beschueidung. Frankfurt am Main 184t. Zunz' Gesammelte Schriften II. 191. ff.

MÁSODIK FEJEZET.

A körülmetélés célja és haszna.

Miután az előbbieken a körülmetélés eredetéről es első forrásairól beszéltünk, most megkísértjük, vájjon mi indított oly sok népet ezen szertartás gyakorlására, hogy ezt vallási fontossággal és szentséggel összekapcsolták és mai napig is fentartották. Ezen utón megtalálhatjuk e műtét eredetének igazi magyarázatát. E célzt elérjük, ha azon különböző oldalokat tekintjük, a mint a körülmetélést a különböző időkben az uralkodó vallási nézetek szerint felfogták. A szerint, a mint a szerzők és magyarázók gondolatmenete többé-kevésbé vallási vagy észszerű volt, a szerint keletkeztek az idő folyamával különböző nézetek és magyarázatok.

A körülmetélést illetőleg hat különböző nézet létezik: 1. a hadi; 2. a mythologiai; 3. a politikai; 4. a symbolic as; 5. a vallási és 6. az egészségteni.

I. A hadi felfogás. A körülmetélés hadi felfogása *Autenriethban* találta legjelentékenyebb védelmezőjét, ki, midőn 1827-ben a württembergi kamarában a keresztény államokbani zsidók állásáról egész viták folytak, indítatva érezte magát a körülmetélés eredetét bővebben tanulmányozni és ezen tárgyról egész értekezletet irt.¹⁾ Autenrieth azok ellen, kik a körülmetélést egészségi szempontból pártolják, azt mondja, hogy a forró égöv milliányi embere körülmetélés nélkül is nagyon egészséges, és épen úgy fejlődnek és szaporodnak mint a körülmetélt nemzetek; így tehát a körülmetélést egészségtani szempontból nem pártolja, de azt állítja,

¹⁾ Autenrieth, Abhandlung tiber den Ursprung der Beschueidung Lei wilden und halbwilden Völkern, mit Beziehung auf die Beschu. der Israelites. Mit einer Kritik von Dr. Flatt. Tübingen, 1829.

hogy a körülmetélés az egyiptomioknál ép úgy mint az izraelitáknál tisztelet volt; csak körülmetéltnak volt megengedve az egyiptomi határok átlépése, a mely czélból *Scsostris* 500 stadium hosszú falat épített. Ezen okból bántak oly csúful Abrahammal, midőn még körülmetéletlenül jött Egyiptomba, míg ellenben Jakob fiait, kik már körülmetélve voltak, szabadon bocsátották he.

Ha tekintjük a népek jellemét, melyek az ókorban a körülmetélést gyakorolták, azt találjuk, hogy hadi szellemmel bírtak. Minden körülmetélt nép kitűnő liarczós volt, mely a körülméletlen szomszédokat félelemben tartotta, engedelmségre bírta és felülmúlta őket bátorságban. A körülmetélés egyszersmind katonai dísz és hadi ismertető jel volt náluk. Hogy miért választották az egyiptomiak a körülmetélést a harczosak tiszteletjeül, azt az egyiptomi építkezési emlékekből kimagyarázhatjuk. A francia tudósok, kik I. Napóleont egyiptomi hadjáratában kísérték, Thebában Orymandias síremlékének romjait épügy találták, a mint azt Diodor leírja. E síremléken nem egyiptomi külsővel bíró fegyverrel és ruhával ellátott foglyok és egy rakás levágott kezek vannak előállítva, az utóbbiak között egész hím ivarszervek hevernek, melyeken a körülmetélésnek még csak nyomait sem találjuk. Úgy látszik, hogy ezek egyiptomiak által legyőzött népektől származnak, mely foglyoknak kezeit és ivarszerveit az egyiptomi harczosok diadaljelül levágták, hogy parancsnokaiknak hazahozzák. A körülmetélést mint harczy szokást 1805-ben *Salt*¹⁾ még a mai keresztény Abyssiniában is találta. Ő ugyanis jelen volt egy seregszemenlén, a hol minden katona az ellenségeknek lemetélt ivarszerveit a fejedelem elé dobta.

Azon körülmény tehát, hogy az ellenség ivarszerveit diadaljelül hazahozták, arra készítette valószínűleg a liarczosakat, hogy saját elesett társaikat megcsonkították, hogy ez által a diadaljelek mennyiségét szaporítsák, a mint még újabb időben is a görögök szemrehányásokat tettek a törököknek, hogy saját hallottjaik orrát és fülét Konstantinápolyim küldték mint görögöktől nyert diadaljelt. Az ős harczosak azon eszmére jutottak tehát, hogy önnön magukat körülmetélték, hogy ezen méltatlan csalást kikerüljék. A körülmetélésnek még azon előnye volt, hogy a csatatéren a barátok hulláit az ellenségéitől megkülömböztethették és az eltemetés

¹⁾ Salt's Reisen. Weimar'sche Sammlung 1811 Bd. 45. p. 556.

végezt kiválaszthatták. Autenrieth írja, hogy Józua Kanaan meghódításánál azért metélte körül az izraelitákat, hogy ezáltal őket hadi felszentelésben részesítse és nagyobb bátorságra buzdítsa. E mellett szól a *kofferek* és az *Otahaiti* sziget lakóinak szokása is, kik fiaikat még csak érett férfikorukban metélik körül és a seb begyógyulása után nekik egy baltát, öt dárdát és egy pajzsot adnak hadi képességük jeléül. Sehol sem találjuk azt, hogy a vad népeknél a körülmetélésnek vallási oka lett volna, miután a vad s egyzersmind pogány népeknél vallási ismeretről szó sem lehet.

Miután a körülmetélés sem bizonyos néptörzshöz, sem bizonyos valláshoz nincs kötve, miután azt az araboknál, izraelitáknál, törököknél, nyugat-ázsiaiaknál, kik a *kaukazi fajhoz* tartoznak, továbbá a mexikóiak-, a sáli vas-indiaiak- és a déltenger szigetek lakóinál, tehát az *amerikai fajnál*, végre az *aethiopiai fajhoz* tartozó egyiptomiaknál, négereknél, aethiopiaiaknál és kaffereknél találjuk: tehát a körülmetélésnél a hadin kívül még égalj i momentumot is kell tekintetbe vennünk. Csak forró tartományokban találjuk, hol az emberek könnyen vagy semmit sem öltözködnek; és hogy ismertető jellel bírjanak, vájjon melyik törzshöz vagy osztályhoz tartoznak, szükségük van külső jelre. Ily jel a tátovirozás, az ajkak bevágásán, az orrsövény átlukasztásán kívül egyes meztelen népeknél a körülmetélés. Végre Antenrieth még azt mondja, hogy a körülmetélt néptörzsek mindig körülmetéletlenek között laktak és még most is laknak, így az izraeliták Palástinában, kiknek összes szomszédaik körülmetéletlenek voltak, valamint az egyiptomiak és aethiopiaiak Afrikában ugyanazon éghajlat körülmetéletlen népei mellett, a déli tenger szigeteinek körülmetélt lakói az Admiralszigetek körülmetéletlen lakói mellett, valamint az Amerikában élő körülmetélt népfajok a túlnyomó körülmetéletlenek között.

Ennyit mond Autenrieth. *Flatt*,¹⁾ szentszéki főtanácsos, ezen nézeteket egy bírálatában megczáfolja. Állítja, hogy a körülmetélés mindenütt vallási eszmével volt összefüggésben. Ha a körülmetélést harczos népeknél is diadalmi jelek czéljául gyakorolták, ez csak azért történt, mivel a férfi ivarszervek határozott, férfiak fölötti, diadalt bizonyítottak és sokkal könnyebben hozhatók mint fejek vagy a hullák más testrésze. Azon föltevés ellen, hogy a har-

¹⁾ Autenrieth I. c. Platt's Kritik p. 50.

czos népek azért metélték körül magukat, hogy diadaljeleiknek az igazság bélyegét adják, azon körülményt hozhatjuk fel, miszerint egyes nemzeteknél a körülmetélést a nőknél is, sőt a Panos népnél Maynasban (Délamerikában) kizárólag a nőknél gyakorolják.¹⁾ Sőt kétségre lehetne vonni, vajjon a körülmetélést valóban a család gyanúja elleni óvakodásul gyakorolták, miután a tapasztalat bizonyítja, hogy a vad népek vadságuk és hadvágjuk daczára bizonyos becsületességgel bírnak, a mi a család gyanúját kizárja. Platt ezen érvei ellen Autenrieti saját nézetét következőkben védi. A nőnem körülmetelésének egyes forró vidékekben phisikai alapja van, mely ugyanazon nép hímneménél nem hat hasonlóan. Hogy Mózeszt a zsidók körülmeteléséhez nem phisikai cél készítette, hogy ezt halálbüntetés fenyítése mellett megparancsolta, épen abból világlik ki, hogy csakis a hímnem körülmetelését parancsolta meg, a kinek ivarszerveire az égalji befolyások kevésbé hatnak lankasztólag mint a nőnemére. Ezen a délamerikai népeknél a két nem közötti szembetűnő aránytalanság bizonyítja az utóbbit, valamint a nőnemnek ezen viszonya a, délafrikai népeknél könnyen magyarázza, miképen juthattak egyes néptörzsek a nők körülmetelésére, annélkül, hogy avval mást mint a műtét mechanikai eredményét (a csikla rövidülését) kötötték volna össze, a mi a hímnem körülmetelésénél nyilván nem lehetett. Autenrieti továbbá igen kétségesnek tartja a vadak becsületességét, miután utóbbiak gyakran álnokok és árulók. Platt azonban igen valószínűnek tartja, hogy a két egymással szoros rokonságban levő eszme, a vallási értelemben vett tisztulás és megengesztelés eszméje, mely az ó és új, különösen pedig a keleti vallásoknál oly mélyen behatol, a körülmetelés szokásánál is szerepet játszik. Platt tehát mondja, hogy a körülmetelés bevezetésénél és fentartásánál a vallási eszmének mindig része volt, míg ellenben Autenricht a hadi ezzmét tartja eredetinek, mely meg csak később lett körülvéve vallási nimbuszal. Autenrieti mellett a sok általa ítézett történeti s néprajzi adat szól, de Plattnak is teljes igaza van, ha azt állítja, hogy az izraeliták a körülmetélést mintegy *fölszentelést az urban*, mint külső ismertető jelt isten tiszteletül tartották, és az izraeliták azon képzelme, hogy «az ur fölszenteltjei,» bátorságot és istenbeni bizalmat kölcsönzött nekik a csatában.

¹⁾ Meiners l. c. XIV. p. 210.

2. *A mythologiai felfogás.* A körülmetélésnek mythologiai magyarázatot adandó *Nork*,¹⁾ *Ghillany* ²⁾ és *Daumer*³⁾ igyekeztek azáltal, hogy összehasonlították a zsidó vallás történetét Előázsia más népeivel. *Nork* mondja, a Jehova-hit vagy az izraelita vallás abban kiülömbözik a szent Írásban gyakran említett nyugat-ázsiai népekétől, kiknél az istenség megnevezése «Moloch» túlnyomó volt, hogy az u. n. *Phallus-tiszteletet* — t. i. a teremtő imádását a hímvessző szervében — a körülmetélés parancsa által igyekezett pótolni. *Ghillany* állítja, hogy az őс hébereknél az emberáldozat vallásuk lényeges részét képezte és eredeti istenök «Moloch» volt, a kinek minden elsőszülött fiút áldoztak. A Jehova-hit megkezdése által a gyermekülések elmaradtak és ezeket a körülmetélés által helyettesítették, úgy, hogy a körülmetélés az emberáldozatot pótolta. *Daumer* végre összeköttetésbe hozza a körülmetélést az indusok *Linyam-tiszteletével*, *fetischismus* egy nemével. Az indusok, valamint *Phallus* alatt a görögök, a külső hímvessző szervek jelképe alatt tisztelték a természet termő erejét, mert a keleti népek a termékenységet a legnagyobb földi szerencsének, míg a terméketlenséget az istenek átkának tartották. Ezen *Lingam*-vagjr *Phallus-tiszteletet* az egyiptomiak *Osiris*, az assyriaiak *Peor*, a babyloniaiak *Myllita*, a phoenicziaiak *Adonis*, a görögök *Phallus*, a rómaiak *Priapus* képe alatt különböző szertartásokkal, ünnepekkel és körmenetekkel ünnepelték. A biblia felemlíti, hogy a zsidók többszörösen a BaaMiitnek vetették magukat alá, Mózes idejében épúgy mint később. Azért mondja sz. *Tamás*,*) hogy a körülmetélést azért gyakorolták az izraelitáknál, hogy a *Venus* és *Priapus* mysteriai cultusát kigúnyolják, miután a körülmetélés által azon szerv lesz megcsonkítva, mely a pogány népeknél oly nagy tiszteletben részesül. Ezen nézet ellen *Spencer*⁵⁾ azt hozza fel, hogy a körülmetélést az izraeliták és egyiptomiak tiszteletjesnek tartották, mert az egyiptomi mysteriákhoz csak körülmetélt léphetett, és hogy az *Isis* által alkotott *Osiris* cultusa még csak *Abraham* és *Mózes* után keletkezett.

*Meiners*⁶⁾ *Strabo*⁷⁾ és *Origines* dámonologiai nézete mellett

1) *Nork*, die Götter Syriens. 1842. 2) *Ghillany*, die Menschenopfer, Nürnberg 1842. pag. 592. 3) *Daumer*, Der Feuer- und Molochdienst. Braunschweig 1842. 4) *Quaestion*, 102 Art. in sigillationem sacrorum Veneris et l'riapi. 5) *De legib. Hebr. ritual.* Tubingen 1732. p. 20. 6) *De cirenmcis. origins* p. 207. 7) *l. c. lib. XVI.*

van, mely abban áll, hogy a körülmetélés által a gonosz szelleme-
ket, a damonokat, kiengesztelni iparkodtak és *Origines*¹⁾ ennek
tulajdonítja az exorcismus mystikai erejét t. i. a gonosz szellemek
száműzését. Ismeretes, hogy a keresztelésnek is hasonló erőt tu-
lajdonítanak, a mint azt *Clemens Alexandrinus* ²⁾ tökéletes arnu-
letnek jelzi. Ily mystikai nézetek még ma is uralkodnak a keleti
Német-, Lengyel- és Oroszországban lakó zsidók nagy részé-
nél, és ezen tendenciát bizonyítják azon kabbalistikus jelekkel
ellátott ismert czédulák, melyeket a gyermekágyas szobájában a
négy falra a csecsemő védelmére a körülmetélés idejéig felfüg-
gesztenek.

Ezen kiengesztelő és daemonologiai nézetet Meiners azzal
támogatja, hogy a körülmetélést a népek azon szokásával kell
összeköttetésbe hozni, mely szerint a babonás népek a különböző
istentiszteleti cselekedetek által az újszülöttről minden szerencsét-
lenséget elhárítani vélnek. így a hinduk az újszülöttek fülét szűr-
jék keresztül, hogy Visnu és Esvara isteneknek szenteljek őket; a
mexikóiak az újszülöttek ivarszerveibe vágnak, az Oronokoi vadak
annyira megsebesítik az ivarszerveket, hogy tökéletes körülmeté-
lésnek eredményei maradnak fenn; a Philippinek egyikén, Capul
szigetén, a lakók az újszülöttek makkjába ón szeget vernek; a
hottentották egy oldalon kiherélik őket és a caraibák, ha nejeik
szültek, negyven napig böjtölnek. Meiners a körülmetélést is ezen
szokások közé sorolja és mondja, hogy ez is ily hasonló kiengesztel-
elési törekvésnek eredménye.

3. *A politikai felfogás.* A körülmetélést politikai ol-
dalról is fogták fel. *Lund*³⁾ arra utal, hogy Mózes törvényé szerint
minden idegen, ki Palaestinában zsidó alattvaló akart lenni, kény-
szerítve volt a körülmetélésnek magát alávetni. *Spencer* ⁴⁾ a körül-
metélést tiszta politikai jelnek tekinti, a mely által minden idegent
a zsidókkal egyenlő jogok és kötelességekkel, az izraelita államba
felvettek. «Miután a zsidó államot külön törvények és az egyetlen
isten igaz ismerete vezérelték, kellett, hogy minden polgára is saját-
ságos jellel birjon és ezen jelt eredetileg a körülmetélés kép viselte..

¹⁾ Contra Celsum lib. 5. pag. 263. ²⁾ Oratio in St. Baptismum. ³⁾ Lund,
die jüdischen Heiligthümer. Rudolstadt 1701. p. 634 und 846. ⁴⁾ Spencer. 1. c.
p. 48.

Ezen nézet megerősítéséhez Spencer azt állítja, hogy minden idegen csak úgy vehetett részt az izraeliták passah-ünnepélyén, ha körülmetélt volt. Továbbá Ester könyvének azon pontjára hivatkozik, hol nyíltan ki van írva, hogy sok nép körülmetéltette magát és ez által *politikai* tekintetben zsidó lett. Azon körülmény, miszerint Józsuá Kanaan elfoglalása előtt népet körülmetélt, azon politikai tendenciának bizonyítéka, hogy az izraeliták csak a körülmetélés által lesznek az alakulandó állam *polgárai* és jogos birtoikosai. Továbbá mondja, hogy az izraelita államban tartózkodó körülmetéletlenek sem polgári jogokat nem nyertek, sem pedig valami hivatalt nem képviselhettek, a miből kitűnik tehát, hogy ezen politikai előnyöket csak körülmetélés által lehetett elérni.

Michaelis ^{x)} szintén a politikai felfogás mellett van; mondja, hogy Abraham minden ivadéka, az izraeliták minden hűbérese és minden idegen, ki a passah-iünnepben részt akart venni, körülmetéltnek kellett lenni. Ezen három egyéniség nyilván közös politikai elvvel hirt, Abraham minden ivadéka, akár izraelita akár nem, kénytelen volt magát a körülmetélésnek alávetni, ezért az idumáusok, ituráusok és ismaeliták, mint Abraham közvetlen ivadékai, körülmetélték magukat. Habár Mahomed a korábban a körülmetélésről nem tesz említést, mégis elismerte ezt hallgatagon népszókausul, bár az idők folyamával az arabok- és törököknél a körülmetélés elvesztette politikai jelentőségét és mint vallási parancsot vették fel. Továbbá mondja *Michaelis*, hogy azok, kik az izraelita vallásra tértek át, ez által még nem lettek állampolgárok és ezért nem is voltak kénytelenek magukat körülmetélni; továbbá, hogy Mózes sehol sem parancsolja meg, hogy körülmetéljék azokat, kik nem Abraham ivadékai vagy ezek hűbéresei, kivéve ha az izraelita állambani felvételt óhajtják. Ezért tehát meg kell különböztetniink a polgárosodási törvényeket a vallási parancsoktól. Mindebből kitűnik, hogy a körülmetélést semmikép sem szabad a kereszteléssel azonosítani, mert Palaestinában első föltételül szolgált az izraelita államba polgárrá való felvételhez. *Salvador*²⁾ is ezen nézetet támogatja és fejtegetéseiben azon eredményhez jut, hogy az izraeliták, miután a törvényes hatalom a körülmetélést hasznosnak és czélszerűnek ismerte el, ezen nézet igazságáról meg voltak győ-

¹⁾ *Michaelis*, *Mosaisches Recht*. 1770. IV. Bb. §. 148. ²⁾ *Historie des institutions de Moise et du peuple Hebreu* par J. Salvador. Bruxelles 1829. p. 160.

zödve és ezen szertartásnak magukat alávetették, hogy államuk valódi polgárává legyenek.

4. *A symbolicus felfogás.* Volt idő, midőn a körülmetélést symbolikus oldalról fogták fel; ez a kereszténység első idejében történt. Legelső nyomait az új testamentumban találjuk, hol a körülmetélést kétszer¹⁾ említik és *Pál apostol* tisztán symbolikusnak magyarázza és nyíltan kimondja, hogy a körülmetélés tisztán szellemileg fogandó fel, hogy különösen vallási fölszentelés és vétkektől megszabadulás jelentőségével bir.²⁾ Ezért sz. Pál és vele együtt a későbbi egyházatyák megkülönböztetnek *anyagi* s *szellemi* körülmetélést és az előbbi helyére a keresztelést tették, melyet megkülönböztetésül az anyagi vagy zsidó körülmetéléstől *szellemi* vagy *evangélikus* körülmetélésnek neveztek. Ez által oda jutottak, hogy a körülmetélést elhagyták és helyette a keresztelést vették fel. *Bergson*⁸⁾ említi, hogy a keresztelésnek eredete az izraeliták azon régi szertartásából ered, mely szerint mindenki, ki a pogányságból a zsidó vallásra térni akart, a körülmetélésen kívül még oly keresztelési folyamatnak kellett magát alávetni, mely folyó vagy más vízbe való alámerítésben állott, a hol három keresztatyának kellett tanukul jelen lenni. *Josephus*⁴⁾ szerint az *esszusoknál* azon szigorú törvény uralkodott, hogy minden esszus reggelként hideg víz alá merüljön, úgy hogy minden reggel keresztelést kellett kiállania. Valószínűleg az esszusok ez által csak a test tisztaságát akarták elérni, mert a fürdés keleten a forró égő miatt szükséges. Az esszusok minden megtérített vallásukbani felvételénél hideg víz alá mártották — és ezen proselytakeresztelés valamint az esszusi mindennapi keresztelés összefoglalva azon keresztelési folyamattal, mely kiegészítésül szolgált a körülmetélésnek, midőn az izraeliták a proselytákat megtérítették, mindezek szolgáltak az első keresztény közösségeknek mintául. Ezekből nyerjük az összefüggést a körülmetélés, az izraelita proselytakeresztelés és a keresztény vallásban gyakorolt keresztelés közt.

*Philo*⁵⁾ is symbolikusnak tekinti a körülmetélést; mondja, hogy a körülmetélés jelképe alatt az érzéki vágyok kiirtása, a pajkosság és önhietség száműzése van előállítva.

¹⁾ Evang. Lucae 1, 59. és 2, 21. ²⁾ Roui. 2. 29. és 4, 11. Ephes. 2, 11.
³⁾ 1. c. p. 48. ⁴⁾ 1. c. lib. 2. de beli. c. 7. ⁵⁾ Phil. oper. II. p. 810.

Ezen symbolikus nézetek az egész középkoron át uralkodtak és csak a reformatio után kezdték a körülmetélést észszerű szempontból, tehát egészségügyi oldalról méltányolni.

Ezzel befejeztük az érvényes nem bíró nézetek fejtegetését és elértünk a körülmetélés helyes magyarázatához t. i. *a vallási- és eg egészségtanhoz.*

5. A vallási felfogás. A körülmetélés vallási felfogása volt az izraelitáknál minden időben a leghatalmasabb és legtermészetesebb indok, hogy ezen szertartást évezredek át lajthatlanul fentartották, a minta jövőben is a zsidóság ezen alapfeltétele csakis a szigorú vallás által fogja magát fenntartani. A mostani izraelitáknál is látjuk, hogy Mózes parancsai közül legkevésbé hanyagolják el a körülmetélést; a legszabadelvűbb izraelita, ha a vallás többi törvényeit meg is szegi, de a körülmetélést nem hagyja el egykönnyen.

A biblia szerint a körülmetélés azon szövetségnek jele, mely isten és Abraham ivadékai közt örök időkre kötött. Ezen nézet mellett voltak a talmudisták, Maimonides és az izraeliták legnagyobb része és ezért is maradt a körülmetélés a szertartásos zsidóság alapköve. Maimonides!) szerint a zsidó vallás minden hívője, ugyanis mindazok, kik az isten egyetlenségét hiszik, bírjanak bizonyos testi jellel, mely őket összefűzi, nehogy mások, kik idegenek, mondassák, hogy hozzájuk tartoznak. «Mert ez történhetik néha, hogy valaki bizonyos előny elnyerése végett vagy más ok miatt a hittársakat csalni akarja. A körülmetélést azonban nem viszi véghez senki magán vagy gyermekein, ha csak az igazi vallást be nem ismeri, mert ez nagy fájdalmakat okozó műtét. Ezen kívül ismeretes, mennyire szeretik és támogatják egymást oly emberek, kik egy bizonyos jelt a szövetség jelképéül viselnek. Mert a körülmetélés oly szövetség, melyet Abraham atyánk az egyetlen isten hitére vonatkozólag kötött, és ki magát körülmetéli, egyzersmind belépett Abraham e szövetségébe.

Scheyer²⁾ «More Nebuchim»-ra vonatkozó jegyzeteiben hasonlóképen nyilatkozik. A thora — úgy mond — e szokást nyerte és ugyanazon jelentőséget hagyta neki, melylyel már Abraham korában bírt, t. i. az isten és izraeliták közötti szövetség jelentő-

1) More. Nebuchim 1. c. 49. pag. 392. 2) 1. c. 394 old.

ségét, mely által ők a bálványimádással tökéletesen felhagynak és az isteni parancsnak magukat alávetik. A körülmetélés azonban nem volt és most sem egyéb mint vallási szertartás; így tehát nem volt az a ezélja, hogy az izraelitákat elkülönítse a többi népektől, sem pedig politikai jelentőséggel nem bírt, miért is az u. n. «geretoschab-ok,» kik nem vették fel a zsidó vallást, nem metélték magukat körül.¹⁾

*Kalthoff*²⁾ hasonló nézeten van. A körülmetélést a sanyargatásokhoz sorolja, egyszersmind a zsidó polgárjog jeleül tekinti. Mózes I. k. 17. szerint isten Abrahamnak, ivadékainak és mindazoknak, kik hozzájuk tartoznak, nemzetükből való kiirtása büntetése mellett megparancsolta, hogy magát és jövőben minden nyolcz napos fiút körülmetéljen és pedig testén az isteni szövetség jeleül. Mózes e törvényt megtartotta s megújította. Ebből láthatjuk, hogy a körülmetélés különös szentségnek jele, hogy az egész nép tiszta s szent legyen, *isten és izraeliták közti szövetség jele*, mely szerint csak az ő sajátját képező, neki magát feláldozandó nép legyen.

A körülmetélés vallási felfogása minden időben tehát a leg-hatalmasabb indoka lesz ezen szertartáshoz való ragaszkodásának és a zsidók üldözése és sanyargatása korában is az volt. Ezért látjuk is a spanyol inquisitio alatti zsidók történetében, hogy a zsidók a fogságban körülmetélték önmagukat, csak hogy vallásuk ezen első parancsát teljesíthessék.

6. Az egészségtani felfogás. A körülmetélés egészségtani szempontból véve ránk nézve ép oly fontos mint a vallási nézet, sőt hisszük, hogy e kettő egymással karöltve jár. Valamint Mózes többi parancsolatainak egészségtani alapja van, ép úgy a körülmetélésnek is. És ha reális évszázadunkban minden tünevénynek, minden cselekedetnek reális magyarázatot akarnak adni, annál könnyebben sikerül ez nekünk a körülmetélésnél, minthogy orvosi szempontból a legvilágosabb és legkielégítőbb magyarázatot nyeri.

*Philo*³⁾ volt az első, ki a körülmetélésnek egészségtani ma-

¹⁾ Cfr. Maimon. Hilchotli Ackum cap. 10 és sure Biali cap. 14,7. épen úgy Creizenach Thariag 124. old. ²⁾ Kalthoff, Handbnch der hebriiisclien Alterthumer. Münster, 1840. § 56. p. 272. ³⁾ l. c. 210.

gyarázot adott. Három érvet hoz fel. A körülmetelésnek mindenekelőtt azon prophylaktikai haszna van, hogy a kelet népeinél gyakran a makktýún előforduló, nagy fájdalmakat okozó és életveszélyes *karbunkulust* vagy *anthraxot* elhárítja. Ezen anthrax, úgy látszik, a makktýú faggyúmirigyeinek lobjában, annak daganatában, megkeményedésében és tályogképződésében áll. A makktýú eltávolítása által ezen baj lehetetlen. Második érvel Philo a tisztaságot hozza fel, miután a makktýú és makk közötti váladékok összegyűlése a körülmetelés által gátoltatik. Ezen állítást sokan bizonyítják, kik keleten utaztak. *Niebuhr**) különösen dicséri a körülmetélést mint hasznos szokást, mind azok számára, kik a forró égélj alatt laknak és nem fürödhetnek gyakran, és azt mondja, hogy miután a körülmetélést oly sok nemzet elfogatta, bizonyosan van phisikai haszna is. így bizonyította *Russel*,²⁾ angol orvos Aleppoban, hogy a forróbb tartományokban a makktýú alá több nedvesség gyűl mint a hidegebb tartományokban és egyik barátja Indiában, ki európai szokás szerint élt, makktýúja alatt daganatok bizonyos nemét kapta, a mi nem történt volna oly könnyen, ha körül lett volna metélve; ezután szorgalmasan fürösztötte ivarszerveit és nem kapta ismét a bajt. Mivel a körülmetélt könnyebben és gyorsabban fürösztetheti hímvesszőjét mint a körülmetéletlen, tehát a körülmetelés nagy kényelmet is szerez és ez égjük oka lehet annak, liogj' a nemzetek, kik a körülmetélést egj7-szer megkezdték, továbbra is főntartották. Harmadik érvel Philo azt hozza fel, hogy népek, melyek a körülmetélést gyakorolják, *termékenyebbek* mint azok, kik azt nem teszik és e mellett egy élet-tani törvényt érvényesít, mely szerint a körülmetéltekuél a magkifecskendezés egyenesebb és akadálytalanabb mint körülmetéletleneknél és azért amazok sokkal termékenj'ebbek. *Rosenbaum*⁸⁾ e felől következőkép nyilatkozik: Mi azon eszmét illeti, hogy Abraham fiai a körülmetélést nagyobb termékenység miatt gyakorolják, nem annyira a makktýú nagyobb hosszasága az, a mire hivatkoznunk kell, mint inkább az ivarszervek tisztántartása, miután a magkifecskendezés igen hosszú makktýúnál csak akkor lesz gátolva, ha az utóbbi egyszersmind nyílásában szűkítve van, úgy

1) Niebuhr, Beschreibung Arabiens p. 70—81. 2) Russel, Naturgeschichte von Aleppo I. 285. 8) Rosenbaum Dr. Jul. Die Lustseuche im Alterthum. Halle, 1839. p. 366—367.

hogy a közösülés alkalmával nem húzódhatik vissza a makkon felül. Tekintsünk itt csak a makktýúszorra (phimosis) és a makktýúörvre (paraphimosis), melyek körülmetélteknél nem fordulhatnak elő, és hogy ezek mellőzésére a körülmetélést kell véghez vinni.

*Lallemand*¹⁾ a körülmetélést a magömlések (Pollutiones) elleni szernek is dicséri; állítja, hogy sok esetben a körülmetéléshez folyamodott, hogy a beteget a haláltól megmentse. Sőt *Pauw*,²⁾ ki szintén a tisztaság fenntartását a körülmetélés céljának tekinti, azt hiszi, hogy a forró tartományokban a makktvú és makk között létező férgeket a körülmetélés által legkönnyebben pusztíthatják ki. *Thevenot*,³⁾ megjegyzi, hogy a körülmetélés a nemzőtehetséget elősegíti, mivel a keletiek hosszú makktvúval bírnak. Az araboknál ez oly hosszú, hogy ilyen alkalmatlan volna rájuk nézve, ha nem lennének körülmetélve, a mint az gyermekeiknél látjuk, kiknél a makktýú igen hosszan lecsüng; ezenkívül, ha nem volnának körülmetélve, mindig maradna hátra a vizezés után egy kevés bűgy.

*Maimonides*⁴⁾ állítja, hogy a körülmetélésnek az a haszna is van, hogy a *kéjvágyat is csökkenti* és pedig a hímvesző lehető gyengítése által, a mi ép oly problematikus, mint azon állítás, hogy az *önfertőzést* (Onania) meggátolja, a mi mellett legfőlebb azon körülmény szól, hogy a gyermekségtől fogva meztelen makk érzéktelenebb mint a körülmeteletleneknél a fődött. Sőt ellenkezőleg feltehető, hogy a meztelen makkhoz való könnyebb hozzáférhetés és az erősebb dörzsölés által, melynek ez ki van téve, az inger nagyobbodik és az önfertőzést elősegíti. Különben ezen bajra vonatkozó eredmények nem szolgáltattak eddig lényeges előnyöket és úgy látszik, hogy a körülmetélés parancsa ezzel nincsen összefüggésben.

*Terquem*⁵⁾ a körülmetélést szinte egészségügyi szempontból fogja fel, miután mondja: «A körülmetélés, eltekintve a vallási momentumtól, bizonyosan az emberi bölcsesség oly elvén alapszik, mely az ép észre támaszkodik, és melynek célja az, hogy e műtéten egészségügyi jellemet is ismerjen fel. Könnyen felfogható,

¹⁾ Do Pertes seminales iuvolontaires par M. Lallemand 1842. vol. 2. p. 161. ²⁾ Pamv, iieherches pliilos. sur les Americaius p. 117. ³⁾ Tlievenot's lteise 1. Th. 58. ⁴⁾ More. Nebuchim 49. Absclm. p. 391—392. ⁵⁾ L. Terquem. Die Beschmeiduug in wissenschaftlicher Bedeutung nebst eines neuen Verfahrens in Bezug der Ausiibung des zweiten Aktes der Operation. Aus deui Französischen iibersetzt von Dr. L. Heymaun. Magdeburg 1843.

hogy e műtétet miért rendelték kötelességnek a forró tartományok törvényhozói, mert bizonyos, hogy ott, különösen nyáron, az ivarszerveken zsíros, bűzös anyagból álló kóros váladék képződik, mely azokat ingerli és azokon fekélyeket és kóros kifolyásokat idézhet elő. *Lallemand*, ki távol volt attól, hogy e régi szertartás fölött anatliemát nyilvánítson, egészségtani fontosságát következőkben hangsúlyozza: «Sok ténynek hosszas és komoly megfontolása után, melyeket alkalmam volt megfigyelni, azon meggyőződésre jutottam, hogy sajnálatra méltó, hogy a körülmetélést nem hozták szokásba mint kötelességet minden népnél; sok esetben haszontalan volna ugyan, de semmi esetre sem hátrányos, sőt számtalan esetben igen hasznos.»

A körülmetélés sok a makktýún előforduló bajt elhárít, u. m. a makktýúszort, a makktýúörvet és makk-kankót. A makktýú fekélyei és megromlásai körülmetélteknél lehetetlenek; továbbá könnyebben és hamarabb felismerhetők a hímveszőn létező bujakóri bajok és ezért gyorsabban is gyógyíthatók. Végre a körülmetéltek ép oly kevésbé vannak kitéve a makktýúfék szétszaggatásának mint azon bajoknak, melyek a makktýúról a makkra szállnak át.

A körülmetélés legtöbb haszna *a bujakor* elhárításában áll. Minden gyakorló orvos tudja, hogy a venerikus és bujakóri bajok körülmetélteknél ritkábban fordulnak elő mint körülmetéletleneknél, mert a körülmetélés által azon talajnak egy része el van távolítva, mely leggyorsabban és legkönnyebben veszi fel a venerikus és bujakóri ragályt. Miután a makktýú belső felületén nyákhártyás külsővel és finomsággal bir, továbbá miután a folytonosan a makktýú által körülvetett makk felbőre sokkal finomabb mint a körülmetéltek makkjáé, tehát könnyen beláthatjuk, hogy lehéjazások (Excoriationen) a körülmetéletlenek makktyúján és makkján könnyebben képződhetnek mint a körülmetéltek makkján és az elvált makktýú gyűrűalaku maradékan; és ezért körülmetéletleneknél sokkal könnyebb és gyakoribb a bujakóri ragályozás.

Ha nagyobb bujakóri koródákban, hol a betegek száma naponkint százakra rúg, hol tehát a venerikus és elsősleges (priniár) bujakóri bajok legtöbb esete fordul elő, statistikft állítanának össze, hogy mily arányban oszlnak szét egy év alatt e bajok körülmetéltek és körülmetéletlenek között, úgy kitűnnék, hogy aránylag a zsidók semmikép sem adnak oly nagy számot, mint

a többi hitfelekezetűek (mint pl. az osztrák-magyar államban 0.6: 36 mill.)

A legutóbbi időben *dr. Rosenzweig* ¹⁾ erre vonatkozólag következőket írja: «Ha ezen egészségügyi szokást (t. i. a körülmetélést) egy az egész földön szétszórva élő népnél, valamint a kelet különböző népeinél, még a mai nap is mint vallási parancsot látjuk fenntartva, úgy a mai tudomány törekvését, mely oda céloz, hogy ezen egészségügyi parancsot bírálja, nem szabad rász néven vennünk, sőt a dolog tisztázása által oly célzt érünk el, mely nagy jelentőséggel bír. Pétervárról 1872-ben Írják, hogy Oroszország különböző részeiben évek óta járványos venerikus baj valódi veszélylyel fenyeget. Egy hivatalos tudósításban közük: «Solikein kerület nagy részében, különösen all községet és 4142 lakossal bíró Iwien járásában piszkos és erkölcstelen bajok uralkodnak; a csecsemők anyjuk mellén halnak el.» — *Eulenberg*, a porosz vallás- és közoktatásügy miniszteri titkos főorvosi tanácsos, az általa kiadott «*Zeitschrift für das öffentliche Sanitätswesen*» czimű folyóiratában mondja: ²⁾ «A jelen kor élénk törekvésénél, mely abban áll, hogy betegségeket elhárítsanak és a közegészséget emeljék, nem szabadna szem elől téveszteni eg}' oly betegségek rémítő következményeit, melyek egész családok boldogságát tönkre tehetik és még a későbbi nemzedékre is kártékonyan hathatnak. Idején volna, újult buzgalommal módot és utat találni; melyek által a bujakort elháríthatnánk. Különös szükségünk volna a bujakor pontos statistikájára, mely különböző városokra vonatkoznék. Köszönettel fogadnék minden, e fontos tényre vonatkozó adatokat.»

Angolországban 1861-ben megjelent orvosi statistikából kiténik, hogy *a zsidóknál a bujakór úgy szólván nincs is elterjedve*, valamint hogy ez az oka annak, hogy a különböző égaljakhoz is oly könnyen alkalmazkodhatnak. Ép oly érdekes *Heyfelder* fr.-nak az utolsó orosz-török háborúról közlése, hogy a törökök a bujakórt nem is ismerik és hogy ezek a sebek iránti ellentállási képességük valóban csodálatra méltó. Az oroszok kénytelenek voltak 30,000 embert bujakor miatt visszaküldeni.

¹⁾ Zür Beschneidungsfrage. Elu Beitrag zur öffentliclien Gesundheitsp fi ege von Dr. Rosenzweig. Stabsarzt im Scbles. Füsilier-Regiment Nr. 38. Schweidnitz 1878. p. 4—8. ²⁾ 1873. I. füzet. 143. old.

Hogy a bujakór épen a körülmetélt népeknél fordul elő oly ritkán vagy épen soha, azt Rosenzweig következőkép magyarázza: Minél gyengédebb valamely szövet, annál könnyebben vesz fel méranyagot; a bujakóri ragály szabad mér, és természetes, hogy sokkal gyorsabban hat ott, hol könnyebben behatol. A makk-tvű és makk takarója finom, mely még annak váladékai és ezeknek szétbomlása által gyakran lehéjzattatik, és így annál könnyebben veheti fel a bujakóri mérget. A körülmetélés azonban a makk bőrét erúsíti és durvítja és ennél fogva ez a mér fõlvételének könnyebben ellentállhat. Ebben rejlik a körülmetélés titka, és bár ily fontos mûtétet még mai nap is vallási szertartással kötnek össze, még sem enyészik el ez által egészségügyi becsé.

Végre Rosenzweig mondja: «A körülmetélés egészségügyi rendszabását ne tekintsék az elõítéletektõl ment és az embertársaik boldogságáról gondoskodó férfiak a keresztény vallásról való lemondásnak.» Ő a körülmetélést csak bölcs egészségügyi rendszabásnak tekinti, mely ép úgy, mint a beoltás a himlõ ellen, kosmopolitikai prophylacticum a bujakór ellen.

HARMADIK FEJEZET.

A körülmetélés orvosi szempontból.

A körülmetélés legújabb időben gyakran képezte az orvosi megfigyelések tárgyát; és mintán egyes államok közegészségtani rendeleteik által ezen tárgyra nagyobb figyelmet fordítottak, mint az előbbi századokban, azóta a sebészet és közegészségtan autoritásai ezen műtét javára szóltak és fontos Ítéletet hoztak, mely egyrészt a körülmetélésnek egészségügyi hasznot, másrészt a körülmetélt gyermekekre való veszélytelenséget és ártalmatlanságot tulajdonít, *ha a műtétet szakavatott kéz viszi véghez*. Más oldalról azonban újabb időkben a körülmetélést ókori kegyetlenségnek és vadságnak tekintették, mely felvilágosodott korszakunk szellemei és erkölcsével éles ellentétben áll, továbbá mint kegyetlen és a szerető szülők gyengéd érzelmét nagyon fellázasztó műtétnek, mely igen fájdalmas, sőt néha a gyermek egészségére és életére veszélyesnek, ezen felül pedig egészen czéltalannak és oktalannak tekintették. Ezen ítéletet nemcsak keresztények mondják, hanem még zsidó hitsorsosok is, kik magukat a műveitek és felvilágosodottak közé sorolják. És innen ered, hogy egyes zsidó család gyermekén e szertartást nem szívesen és nem azon kielégítő érzelmmel, melylyel vallása szerint mint kedves kötelességet kellene teljesíteni) viteti véghez, míg mások vagy épen elhagyják a körülmetélést vagy csak külső viszonyok kényszere folytán u. m. a még vallásos szülők határozott kívánatára, vagy mert az állam törvényei vagy a körülmetélésre vagy a keresztelésre kényszeríti őket, csakis e külső befolyások által készek arra.

Tekintsünk most körül, vajjon kik voltak és még ma is kik azon egyéniségek, kik ezen műtétet végrehajtották és még ma is végrehajjták és fektessünk különös súlyt orvosi szempontból ez utóbbira.

A körülmetélés történetéből¹⁾ tudjuk, hogy a római császárok idejében a körülmetélést *orvosok* vitték véghez. *Josephus*²⁾ szerint felnőttek körülmetélését leginkább orvosok által szerették végrehajtani. A talmudból³⁾ kitűnik, hogy, mint már a biblia Zipporáról tesz említést, maguk az anyák vagy más asszonyok fia körülmetéléssel és a seb gyógykezelésével foglalkoztak, különösen állítják ezt Abai gyámányáról, ki a gyógyászat talmudi hősnője volt. Rendesen az orvos — Rophe — és az alsóbb sebészettel foglalkozó egyenek — Urnán — voltak azok, kik körülmetéltek. Valószínű azonban, hogy már az ókorban is foglalkoztak ezen műtettel nem-orvosok (laikusok) is, ép úgy mint azt a jelenlegi körülmetélők (Mohelim) teszik, kik többszörös gyakorlat által oly ügyességet sajátítottak el, hogy a közönség bizalmát ezáltal megnyerték. A körülmetélők e műtét gyakorlását szent és istennek tetsző cselekedetnek tekintették és nem is fogadtak el érte semmi díjat. E műtét kezelését gyakran örökölte a fiú az apától vagy tanítottak rá olyanokat, kik bátorsággal bírtak annak véghezvitelére, és ezek nagy gyakoroltságot és ügyességet sajátítottak el. Miután ezen műtétnél a hátrányos következmények igen ritkák voltak és a körülmetélők maguk sem gyanították a szerencsétlen kimenetel veszélyét, így tehát mentek voltak minden aggodalom- és félelemtől és műtéteik oly fényesen sikerültek, a mint azokat csak szakemberektől várhatjuk. Nem ismerték a körülmetélendő szerv boncztanát, sem a sebészet elemeit, sem a vércsillapítást, sem a seb gyógykezelését. Bár e műtétet régi időkben rabbik is vitték véghez, kiket sem a nyers empirismus, sem a könnyelműség nem vezérelt, még sem tudtak mindarról, a mivel ma a legutolsó sebész is bír. Később azonban, midőn az illetők a műtét végrehajtását keresetforrású kezdték tekinteni, a körülmetélés szomorú helyzetbejutott. Olyanok, kik semmiféle boncztani, sebészeti és gyógyászati ismerettel sem bírtak, merészkedtek e fontos műtétet végrehajtani es sok csonkítás volt ennek következménye, sőt sok gyermek élete is áldázatúl esett e visszaélésnek.

Még csak a jelen században adott egyes állam a körülmetélés közegészségtani megőrzésére és a körülmetélőkre vonatkozó rendeleteket. Különösen pedig a harminczas és negyvenes évek-

¹ Codex Just. L. 1. Tit. 9. 10. ² Josephi Antiq. 20. 2.5. ³ Thailand Jebam 64 a. ⁴ Sabb. 133. b.

ben szólalt fel a zsidók köréből több orvos és pedig Collin, Térquem, Wolfers, Ileymann, Bergson, Brecher, Schnitzer, Salamon.

Az első törvényes rendeleteket *Németország* adta ki. A következők a fontosabbak:^{*)}

I. A münsterbeni kormány belügyminiszterének 1818-iki márczius 27-én kelt rendelete következőképen hangzik: «Oly balesetek elhárítása céljából, mintá minők izraelita gyermekek körülmetelésénél elfordultak és melyek több gyermek halálát okozták, elrendeltetik, hogy jövőben a körülmetelésnél okleveles sebész jelen legyen és hogy ezen műtét csak általán erkölcsösnek elismert egyénre bizassék, a kit a sebész az itt-ott előforduló balesetekre valamint ezek elhárítására kellő oktatásban részesítsen.»

II. Brombergi kir. kormány 1828-iki szept. 8-ikán kelt rendelete. «Előfordult azon eset, hogy a körülmetelés ügyetlen kezelése által a szertartás utáni nyolcz nappal egy gyermek meghalt. Hogy hasonló eseteket jövőben kikerüljünk, megparancsoljuk: 1. hogy a körülmetelő hivatalára csak erkölcsösnek elismert egyén választható; 2. hogy minden körülmetelő a körülmetelés műtétéről és annak végrehajtásánál!, valamint előtti és utáni elővigyázati szabályairól az illető körorvosnál vizsgát tegyen és magának a vizsga eredményéről bizonyítványt adasson, és 3) hogy a körülmételőnek, ki ezen vizsgán nem felelt meg vagy egyáltalán nem akar vizsgázni, e műtétet csak orvos jelenlétében szabad végrehajtani és az utóbbinak technikai tekintetbeni utasítását kell követnie. E törvény átlépése elfogatást von maga után.»

III. Darmstadti nagyhercezség 1848-ki szeptember 1.-én kelt rendelete. #1. Izraelita gyermekek körülmetelését csak olyanok vihetik véghez, kiket városuk főorvosa megvizsgált; 2. a körülmetelés csak okleveles orvos jelenlétében hajtható végre és ekkor is csak úgy, ha az illető orvos a műtét

¹⁾ Die Milleren und gégenwürtigen Verliiiltnisse der Juden im preussischen Staate von Rönne und Simon. Breslau 1843. p. 72.

végrehajtását az esetek minémúsége szerint veszélytelennek nyilvánítja.“

IV. Májnai Frankfurt közegészségügyi hivatalának 1843-iki február 8-ikán kelt rendelete.

«1. Olyan, ki a közegészségügyi hivatalnál ki nem mutatta, hogy kellő boncztani és élettani ismerettel és a hozzá szükséges technikai ügyességgel bir, a körülmetélést nem hajthatja végre; 2. a körülmetélést csak orvos jelenlétében és annak jóváhagyásával lehet gyakorolni; 3. az izraelita lakók, *ha ugyan gyermeküket körülmetéltetni akarják*, csak az ei're képesített egyéneket alkalmazhatják a második pontban említett felügyelet mellett a körülmetélésre.

Ausztriában következő rendeletek uralkodnak: 1. Laikusok csak oly föltétel mellett gyakorolhatják a körülmetélést, ha két orvos jelenlétében már hajtottak végre két műtétet és ezekről kedvező bizonyítványt nyertek. 2. Minden körülmetélésnél egy orvosnak jelen kell lenni. 3. A körülmetélés utáni kezelést nem szabad laikusra bízni, hanem csak orvosra.

Francia- s Angolországban is vannak hasonló rendeletek. A *párisi* consistorium 1855-ben a körülmetélésről a következő rendeletet bocsátotta ki: 1. A körülmetélés csak orvos jelenlétében történhetik. 2. A consistorium által felhatalmazott körülmetélők száma Párizsban csak 12-re rúghat. 3) A körülmetélő köteles egy tompaliegyű ollót kéznél tartani, hogy azt különös eseteknél felhasználhassa, hol az orvos vagy maga a körülmetélő szükségesnek találja a periah véghezvitelenél.

Ezen rendeletre vonatkozólag *dr. Philippson*, annak idején magdeburgi rabbi, az általa szerkeztett «Allgemeine Zeitung des Judenthumsu című lapban következő helyes megjegyzést tesz: *) «Ezen rendeletek igen helyesek, de Németországra vonatkozólag egy tanácsra emlékeztetnek bennünket, melyet már gyakran nyilvánítottunk és melyet már itt-ott követtek is. Németországban most számtalan zsidó orvos és sebész van. Miért nem ruházzák föl a községek ezen *orvosokat* a körülmetélés hivatalával? Hisz a «.Jor. Deah» is mondja: «A körülmetélésre mindenki képesítve van, sőt szolgál, asszony, kiskorú is, de ha felnőtt izraelita áll rendelkezésre, ki a körülmetélést érti, akkor ez érdemli meg az elsőséget.» — Ki

¹⁾ XIX. Jahrgang. 1825. X. 12. Seite 149.

érti azonban jobban mint az orvos? Mert az orvos jelenléte sem biztosítja tökéletesen a műtét sikerét, mert ha az ügyetlen körülmetélő keze bajt okoz, az orvos a későbbi káros következményeket elháríthatja ugyan, de a baj mégis megtörtént. Állítják, hogy a zsidó orvosok szertartási tekintetben nem elég vallásosak, — ám legyen — de épen az orvosnak mint ilyenek ez sokkal inkább megbocsátható, és bár kívánjuk is, hogy a körülmetélő «jámhor» legyen, még sem vehetjük a «jámborságot» tekintetbe a műtét sikeres eredménye elleneben. Menjetek csak Hamburgba vagy más városokba és halljátok, hogy mily «vallástalan!» hatással voltak már gyakran e «vallásos» körülmetélők a mezizahnál.

Ezen szent ügy érdekében a német községekbe hatolunk, hogy mindenütt, a hol csak lehetséges, a körülmetélést orvosok hajtják végre. Mindaz izraelita gyermekek mind a körülmetélés maga korunkban az ügyetlen körülmetélők által veszélyeztetve vannak.»

Dr. Philippponnak ezen már 24 év előtti óhaja Németország nagyobb városaiban teljesült, miután ott majd mindenütt, ép úgy Francia- s Angolországban is, a körülmetélést orvosok is hajtják végre. Becsben és Ausztria nagyobb városaiban is foglalkoznak már izraelita orvosok a körülmetéléssel és Budapesten 1876 óta szinte gyakorolja ezt több orvos. A munka utolsó fejezetében ezen pontra még visszatérünk.

A következő eset alkalmat adott Ausztriában, hogy a bécsi egyetem legnagyobb orvosi kapacitásai a körülmetélésről Ítéletet mondtak, mely themánkra döntő befolyással bír. 1850-ben *dr. Levit*, cseh orvos, vonakodott ujonszülött fiát körülmetéltetni, és midőn a rabbi a szertartás teljesítésére őt felszólította, a nyilvánosság elé lépett oly vádirattal, melyben vonakodását okadatolta. Az ügy a legfelsőbb hatóság elé került és következő végzéssel intézték el: «Egy rabbit sem lehet kényszeríteni, hogy körülmetéletlen gyermeket az izraelita hitközségbe tagúii felvegyen. Dr. Levit-et tehát oda utasítjuk, hogy gyermekét vagy körülmetélteti és a zsidó vallásban neveli, vagy pedig keresztény vallásra oktattassa és megkereszteltesse. Határozott vallás nélküli alattvalót nem tiirünk el.»

Ezen ügy bécsi *dr. Hirschfeld* Józsefet arra indította, hogy az «Oesterreichische Zeitschrift für praktische Heilkunde» című folyóiratnak 1857-ik évi 48. számában «a zsidók körülmetélése az orvosi forum előtti) cím alatt a körülmetélést prognostikai szempontból vizsgálja. Mondja: «Legyen szabad arra utalnom, hogy

Balassa, Benedikt, Dumreicher, Lomgeabak, Middeldorpj, Pitha, Remer, Schuh és a mütő sebészet egyéb jelesei, kiknek klinikáit látogattam, semmikép sem tartják a körülmetélést «veszélyesnek», még kevésbé «halálosnak». Ezután Hirsclifeld leírja a körülmetélés azon módszerét, mely a zsidóknál divatos, a gyógyulás idejét 24—36 órára szabja és állítja, hogy szerencsétlenség csak a mütő ügyetlensége által lehetséges. Megdönthetien tényül szolgál azonban mindennek előtt a zsidó gyermekek éltük első évére vonatkozó halálozási statistika. *Glitter* szerint 23 évre terjedő megfigyelés alatt Mosonymegyébe ezer gyermek közt, kik az első évben haltak el, a zsidókra jut 44,1, a németekre 123, magyarokra 167 és horvátokra 146,9. Ha tehát az idézett adatokból világosan kitűnik, hogy a körülmetélés a zsidó gyermekeknek az első évükben való halandósági viszonyára nem bir kártékony befolyással, úgy annál inkább kedvező e műtétre azon körülmény, hogy abból nem eredhet a későbbi életre nézve betegségekre való hajlam, sőttekinélyes oldalról védeszközüül ajánlják a későbbi élet azon veszélyes bajai ellen, melyek épen azért, mert elrejtettek, az emberi szervezetet annál nagyobb mértékben pusztítják el. E mellett Hirsclifeld az újabb szerzők irataiból több adatot említ, melyekben abujakóri bajokra utal, melyeknek a zsidók a körülmetélés miatt kevésbé vannak kitéve, és ezen állításait egy londoni kórház statistikájával támogatja. Hirsclifeld következő hangsúlyos szavakkal fejezi be fejtegetését: «Ha e tényeket tekintjük, úgy e régi zsidó szertartás érvényre jut, mely korunkra nézve tán fontosabb és szükségesebb mint a minő volt Mózes idejében, és közegészségtani szempontból sokkal indokoltabb ma a körülmetélés általános felvétele mint annak sokszor megkísért eltörlése.¹⁾ Ezen nézet mellett van *dr. Behrend F. J.*,²⁾ berlini közegészségügyi főorvos is.

A körülmetélés elleni harc folytatásában *dr. Lerit* 1874-ben egy iratot bocsátott közre,) a melyben a körülmetélés hátrányait rikító színben festi; e műtétet olyannak mondja, mely vértől csurog, fájdalmat és jajgatást, egyesekben részvétet és irtózást, másokban felháborodást idéz elő; mely egyáltalán a gyermekekre nézve

¹⁾ E. Glatter. Die Lebens-Chancen dér Israeliten gegenüber deu christlichen Confessionen, biostatistische Studien. Wetzlar 1856. ²⁾ Behrend, Bd. I. Heft 3. p. 383. ³⁾ Die Circumcision dér Israeliten, beleuclitet vöm arztlichen und humánén Standpunkt, von einem altén Arzte. Wien, 1874.

semmi hasznot, sőt ellenkezőleg kárt és haszontalan szenvedést okoz. Mondja, hogy elvérzés általi halál vagy nagy vérvesztés rákövetkező sinlődéssel és vérszegénységgel vagy helyi megcsonkítás nem tartozik a ritkaságok közé, minthogy majd mindennél, különösen vidéken, a műtétet öreg, gyakran reszkető körülmetélők viszik véghez, kik ügyességüket a legnagyobb gyorsasággal akarják kimutatni. Végül felszólítja az orvosokat, hogy a körülmetélés tökéletes eltörléséhez hozzájáruljanak, miután körülmetélés nélkül is zsidó maradhat az ember, és kívánja, hogy e műtét eltörlése végett egy egylet alakuljon. — A mi a szerző úr azon állítását illeti, hogy körülmetélés nélkül is lehet zsidó az ember, ily merész és he nem bizonyított állításnak eldöntését a rabbikra bízom. A körülmetélés többi, általa felemlített hátrányai ellenében elégségesek a jelenkor legnagyobb orvosi kapacitásainak ítélete, kik a körülmetélést veszélytelennek, sőt hasznosnak nyilvánítják, ha ezt orvosok hajtják végre. Levitnek csak azon pontban van igaza, melyben a laikusokról szól. A mi a gyermeknek egyes veszélyek elleni biztonságát illeti, nyugodt lehet dr. Levit úr, ha egykor majd elérjük azt, hogy a körülmetélést kizárólag orvosok hajtják végre.

*Dr. Kersch*¹⁾ a makktýuszort egy fejtegetésben tárgyalja és beható vizsgálódások után azon eredményhez jut, hogy a körülmetélés e baj ellen a legbiztosabb szerül tekintendő. Konstatálja, hogy a helyi ivarszervi bajok körülmetéltelenek között aránylag nem csak gyakrabban fordulnak elő mint a zsidóknál, hanem hogy sokkal rosszabb kimenetelűek és a gyógyításnak makacsakból ellentállnak, a minek egyedül a makktýú jelenléte az oka. Meg vagyunk tehát győződve arról, hogy a gyermekkorban történt körülmetélésnek megbeesülhetlen prophylaktikai becse van, mert a makktýún oly gyakran előforduló bajokat káros következményeikkel együtt már előre lehetlenné teszi vagy, ha egyes esetekben ezek nem is hárihatók el, legalább a baj lefolyását teszi enyhébbé és kedvezőbbé. Kersch következőkép fejezi he fejtegetését: «Sok jelentékeny, sőt tapasztalt és intelligens férfi a körülmetélést elavult és a barbar ókorból átvett, korunk humanistikus igyekezeteivel épen nem egyező eljárásnak tartja, melyről tudatlan gúnynyal állítják, hogy előrehaladott műveltségünkhöz épen nem illik és hogy csak a forró égöv alatt volna helyén. De részrehajlatlan, fesztelen

¹⁾ Prager Vierteljahrschrift für praktische Heilkuuile. 1867. Bd.III. p. 30.

figyelő, ki épen előrehaladott műveltségi viszonyainkat felfogja, megengedi, hogy e műtétnek már gyermekkorban végrehajtása az fíjú- és férfiúra nézve jó tetemény, különösen minthogy az az orvos részéről kísért figyelem és ápolás mellett tökéletesen veszélytelen.

Nézzünk most még egy közegészségügyi tekintélyt. A *Casper* által szerkeztett ((*Berlinermedizinisclie Wochenschrift*)-ban *dr. Niemann*,¹⁾ közegészségügyi tanácsos, a zsidók körülmetélését közegészségügyi szempontból fejtegeti. A műtét és annak orvosi hasznának leírása után mondja: ((Közegészségügyi szempontból a körülmetélés megítélése attól függ, hogy kutassuk, vajjon a műtét, a mint a szertartás előírja, az ujonsziülött gyermek egészségére és életére hátrányos-e és hogy mily módon háríthatok el a káros következmények. A törvényhozónak nincs joga, a létező vallási szokásokat megváltoztatni, míg ezek az egészségre nézve czéltalanoknak és az életre nézve hátrányosoknak nem bizonyulnak. Ha a körülmetélést különböző szempontból tekintjük, a törvényhozó nem talál okot ezen régi szertartásnak eltörölésére. Bitkán keletkezik oly vérzés, melyet ne lehetne könnyen lecsillapítani. Előfordulhatnak kivételek u. m. a makktyú összenövése vagy túlvastagsága, a gyermekek nagy megsebesíthetősége (vulnerabilitas) melynek dermet a következménye. Nem tartom jogosultnak, hogy ezekért térjünk el a műtét régi módszerétől. *Óhajtandó volna ugyan, hogy a műtétet zsidó orvosok hajtsák végre.*» Niemann ezek után a periáht és mezizáht fejtegeti közegészségügyi szempontból, a mire még a műtéttanban visszatérünk.

Yégiil még *dr. Philippson*, korunk tekintélyes rabbijának nézetét említem fel, mely e tekintetben hazai állapotunkra is nagy fontosságú, és mely bizonyítja, hogy tekintélyes rabbik is azt állítják, hogy mily szükséges volna, ha mindenütt, a hol csak zsidó orvosok laknak, a körülmetélést *ezek* hajtának végre. Philippson az általa szerkesztett: *dAllgemeine Zeitung des Judenthums* című lapban, hol *dr. Bosenzweig* «Ueber die rituelle Beschneidung vom ärztlichen Standpunkte» című cikkét fejtegeti, a következőket mondja:²⁾ «Egész másképp hangzik az orvosi ítélet, ha azon helytelen módra vonatkozik, mely szerint a zsidó községekben a körül-

¹⁾ Bd. VII. Heft 2. «Die Beschm. dér Juden, insbesondere von Seiten dér Sanitatspolizei» betrachtet. ²⁾ Allgemeine Zeitung des Judenthums von Dr. L. Philippson in Bonn. Ib67. 31. Jalrrg. Nr. 49. S. 971.

metélést gyakorolni szokták. Úgy szégyennel kell bevallanunk, hogy a műtét ellen felhozott szemrehányások nagy része nagyon is okadatolt; mert gyakran oly kegyetlen és az érzelmet felháborító módon járnak el és — a mi a legrosszabb — a sebészet minden szabálya ellen oly esztelenséggel vétkeznek, hogy a bár aránylag még ritkán előforduló szerencsétlen következmények nem maradhatnak el; és ezen következmények tudvalevőleg azon okok, melyek e szertartást rősz hírbe hozták és melyek egyesekben félelmet és ellentállást okoznak és az itt-ott előforduló vonakodásnak látzólag alapos támpontot adnak. Ez nagy baj, mely segítséget igényel, és nem tartom fölöslegesnek, intő szavamat mindinkább ismételni.»

Miután sok szakavatott szerzőnek a körülmételésre vonatkozó ítéletét idéztük, tehát jelenleg egy orvos sem fogja tagadni, hogy a gyermekkorban történt körülmételés az említett prophylaktikai haszonnal bíri és egészen veszélytelen műtét, ha azt a sebészet szabályai szerint hajtják végre. Ezen vallomás a körülmételéstől elgördíti a vadságot, céltalanságot, veszélyt és több efféle szemrehányásokat és Mózesnek azon parancsolatai közé sorolja, melyek a közegészségügynek igen helyes, csodálatraméltó észszel már az ókorban felismert alapeszméiből eredtek.

Ha e fejezetben említetteket összefoglaljuk, azt találjuk, hoijy a körülmételés mind orvosi, mind közegészségügyi tekintetben veszély nélküli, sőt hasznos műtét, ha azt szakavatott kéz, szárai, ha azt kizárólag orvos hajtja végre.

NEGYEDIK FEJEZET.

A körülmetelés nemzsidó népeknél.

Mielőtt a zsidó körülmetelésének leírását megkezdenek, előbb a mű tökéletessége végett a nemzsidó népeknél uralkodó körülmetelésről és annak módjáról beszélünk közelebbről, mert e tekintetben lényeges különbség van a zsidók és nemzsidók közt. A főkülönbség abban áll, hogy az utóbbiaknál a körülmetelés második szakaszát t. i. a benső maktyúhártya szétszaggatását elhagyják, míg ez a zsidók körülmetelésénél igen fontos.

*Steinschneider*¹⁾ ide vonatkozó munkája által becses forrást szolgáltat a mohammedánusok körülmetelésének tanulmányozásához. A körülmetelés felvételéről és fenntartásáról nem található a korán-ban tulaj dónképeni rendelet. *Mohammed* a körülmetelést már találta vallása első híveinél, tehát ő maga is már körülmetélve volt. Miután népénél, az *araboknál*, mint hitújító és törvényalkotó fellépett és különben is Abraham igaz vallását hirdette, nem volt szüksége rá, hogypárthiveinél a körülmetelést megparancsolja. Midőn a körülmetölt arabok az islam vallást körülmetéletlen népekre is ráerőszakolták, oly időben, midőn állam és vallás még nem volt egymástól elválasztva, nem maradt a körülmetelésre nézve más tekintély, mint Mohammed és az első moslimok példája.

A körülmetelés irodalmában gyakran ismétlődik azon tévedés, hogy a mohammedánusokat 13 éves korukban metélik körül. Sőt *Trusen*²⁾ azt állítja, hogy a mohammedánusok ép oly szigorúan ragaszkodnak a 13-ik évhez mint a zsidók a 8-ik naphoz. Ennek ellentétlenak régibb és újabb tudósítások. Hogy Mohammed ko-

¹⁾ Die Beschneidung der Araber und Mohammedaner von Moritz Steinschneider. Wien, 1845. ²⁾ Trusen, Darstellutig der biblischen Krankheiten. Posen, 1843. pag. 43.

rában a serdülő korban metéltek körül, kiviláglik Ismael hagyományából, de a serdülés nincs épen a 13-dik évhez kötve. *Marraccio*¹⁾ szerint a szokásos kornak megfelel a 7., 10., 12. egész 15-ik évig. *Reland* mondja, hogy az egyiptomiak a fiúkat és leányokat 14 éves korukban metélik körül, mert ezen korban ébred fel bennük a nemi ösztön; de azon közönséges tévedés ellen szól, mintha a mohammedánusok is ezen korban hajtánák azt végre. Tehama-ban a Beni-Harb beduin törzsénél 6—7 éves korukban metélnek körül. *Hoffmann* mondja: Ismeretes, hogy az arabok egy része Ismaeltől származtatja magát, és miután utóbbi 13 éves korában lett körülmetélve, úgy előbbieik is nagyrészt addig halasztják azt, sőt sokan még későbbre is, mások azonban már 7 éves korukban hajtják azt végre.

A körülmetélést a mohammedánusoknál igen ügyes férfiak gyakorolják, nagyobb részét a nyilvános borbélyok. *Kohari*²⁾ a műtétet következőkép írja le: «A borbély a makkyút két újjá közé fogja és, a mennyire lehet, lefelé nyújtja és egy pillanat alatt here tvával levágja azt és a sebet kénsavval bekeni, hogy a vért csillapítsa n. *Bergson* szerint a makkyú benső hártájának ellenállása főoka, hogy annak szétszaggatását a mohammedánusok a körülmetelésbe nem vették föl, mert ennek kivitele 13 éves korúaknál alig lehetséges. A mohammedánusoknál a körülmetelés után különböző ünnepélyeket, sőt a beduinoknál harcjátékokat és lóversenyeket is rendeznek. Ép így történik új névadás is. A körülmetelés ünnepét «Suri Khattanw körülmetelési menyegzőnek nevezik, megkülönböztetésül «Suri Nikah» esküvői menyegzőtől és európai inennyegzői ünnepély fényével ünnepelik.

*Niebuhr*³⁾ mondja, hogy a mohammedánusok nem úgy metélik magukat körül mint a zsidók. Utazásában tapasztalta, hogy az arabok egy törzse, kik Abuarisch és Mekka között lagnak, egészen máskép gyakorolják a körülmetélést mint a sunniták. Mondja továbbá, hogy Egyiptomban és Habeschben néhány kopti keresztény gyermekeit a keresztelésnél, mely 40 nappal születésük után történik, egyszersmind körülmetélni szokta; mások ezt 10 éves korban, sőt még később teszik, sokan azonban egészen elhagyják.

¹⁾ Marraccio Prod, ad Alcor. IV. cap. p. 39. b. ²⁾ Religion und Sitten der heutigen Mohaimnedaner aus der Reise des Grálén Kohari 1777—80. Deutsch von J. H. Hauke. Bamberg 1830. ³⁾ Niebuhr, 1. c. p. 76.

*Chardin*¹⁾ a *perzsák* körülmetéléséről írja, hogy ezeknél nincs határozott idő kiszabva a műtét végrehajtására; egyesek 13, mások 9, közönségesen azonban 5—6 éves korukban gyakorolják. A sebész a borotvával levágja a makktút, kiszívja a vért és a sebet beköti, miután maró és összehúzó porokat és égetett papírt mint legjobb szex-t tett rá. Különben e szertartásnál nem vesznek tekintetbe sem napot, sem órát, sem helyet. *Chardin* még megjegyzi, hogy a műtét fölöttéknél nagy fájdalmakat okozott, kénytelenek három-négy hétig a szobát őrizni, sőt egyeseknél halált is okoz. A körülmetélésnél a gyermeknek nevet adnak, és ha érettebb korú a körülmetélt, új nevet nyer.

Dr. Polák,²⁾ ki hosszú ideig a perzsa sah házi orvosa és a teherani orvosi egyetem tanára volt, a következőket írja munkájában ezen országban körülmetélésről: «A gyermeket 3 vagy 4 éves korában metélik körül (sun net); a műtét nincs határozott naphoz kötve, hanem elég, ha ezt 13 éves korukig teljesítik. Bár e szertartás szigorúan véve nem dogmája az islam vallásnak, hanem csak hagyományos szokás, mégis még mindig gyakorolják, sőt a nép, mely mindenütt szeret ragaszkodni képletekhez, az izlamra való megtérésnél fontos ténynek tekinti. A műtétet úgy hajtják végre, hogy a borbély (dalak) a makktút egy hasított pálcza közé szorítja és borotvával levágja. A zsidó körülmetéléstől abban különbözik, hogy a második részét, t. i. a belső makktúthártya szétszakítását, elhagyják. A vércsillapítást porok által eszközözik, a víz használatát szigorúan tiltják. Két makk megsértésén kívül nem jutottak tudomásomra szerencsétlenségek. Leányok körülmetéléséről, a mint *Chardin* a nomádtörzsek szokásairól beszél, minden tudakozásom daczára nem hallottam semmit#.

*Gmelin*⁸⁾ a *tatárok* körülmetélését következőkép ecseteli: «Bármennyi gyermek egyszerre körülmetélhető és pedig 6 egész 14 éves korukig. A körülmetélést lakoma előzi meg emberekkel megtelt házban. A lakoma után théáznak, ezután a fiukat azon szobába hozzák, melyben a társaság van; ezekért a körülmetélő (*Abdul*) imádkozik és az «*Achun*» áldását kéri, hogy a körülmetélés műtétét a gyermekeken végrehajthassa. így aztán a gyermeke-

¹⁾ Voyage du Chevalier Chardin Tom II. p. 293. -) Persien, das Land und seine Bewohner, etknographische Schilderung von Dr. Jak. Ed. Polák. 1. III. Leipzig, 1865. p. 197—98. ³⁾ Gmelin, Dr. Joh. Georg. Keise dureh Sibirien 1733—1743. 1. Th. p. 163.

két visszaviszik a műterembe, széles padra fektetik és könnyű takaróval betakarják őket. A társaság rendszeren az étteremben marad és csak az anyák vannak jelen a műténél. A hol azonban a helyiség nem elegendő, ott az összes társaság jelen lehet. Az abdul egy faczöveket, faharapófogót és elavult borotvát valamint égetett gyapjút tartalmazó fatállal lép az első fiúhoz. Ezen tállal a fiú elé térdel, ennek lábait czombjai között erősen tartja, más emberek fogják kezeit. Most a hímvesszőt fogja, a makktyút egész a fél makkig visszatolja, a faczöveket bal kezével a makktyú alá tolja és azzal annak egy kis részét fogja, jobb kezével a harapófogót veszi és ezt felülről a czövek alatt a makktyúra helyezi úgy, hogy a fogón felül csakis a kis makktyúrész látható. Ezután e kis részt a borotvával levágja és a makktyút ismét visszatolja a fél makkra és égetett gyapjút tesz vércsillapítás végett a sebre, a minek pillanatnyi hatása van. A levágott darabka háromszegletes és legfőlebb fél centiméternyi hosszú. Ép így bánik el az abdul a többi gyermekkel. Mialatt a műtétet végrehajtja, minden gyermeknél a körülállók örömkialtása hallható, mely azon örömet fejezi ki, hogy a fiúk valódi muzulmánokká lettek. A körülmetélő naponkint megnézi a sebet és gondoskodik arról, hogy a makktyú ne fedje el ismét a makkot és ezért mindig visszatolja azt. — Ezen műtét tehát tulajdonképen nem körülmetélés, nem a makktyú tökéletes levágása, hanem csak kis részének kivágása.

A déltenger szigetlakóinál a körülmetélést azon korban viszik véghez, midőn a fiú a férfikorba lép át. *Langsdorff*¹⁾ a műtétet így írja le: «Vászondarabbal körülvelt pálczát a makktyú alá tesznek, éles kövel felhasítják az utóbbit es egy növény (pahpa) nedvével bekenik a sebet; ezután meglehetősen nagy lob keletkezik, mely 10—12 napig tart. A műtétet, az atyát kivéve, mindenki végrehajthatja. A körülmetélőt *Tahba-nak* nevevezik és mindaddig, míg a lob tart, a körülmetélt házában bőven kínálják disznóhussal és végül egy disznót kap jutalmul».

Hasonló leírásokat közölt *Sonnini*²⁾ az egyiptomiakról és törökökről, *Paulas*³⁾ a kópiákról. *Loba*⁴⁾ az abvssiniaiakról, *Pauw*⁵⁾

1) Langsdorff's Reisen 1. Bd. p. 136. 2) Sonnini's Reisen in Egypten. Leipzig und Gera, 1800. 2. Bd. p. 110.:³⁾ Sammlung dér merkwtrdigsten Reisen im Orient, von H. E. G. Paulus. Jena, 1794. 3. Th. p. 83. 4) Voyage liistique d'Abyssinie du Jerome Lobo. Paris, 1728. p. 243. 5) Reclierches philos. 1. c. Töm. 2. p. 117.

sok amerikai népről, *There not*¹⁾) a törökökről, *Mungo Park*²⁾) Belal'rika lakóiról, *Arvieux*³⁾) az arabokról.

A tárgy tökéletessége végett még *a nők körülmetélését* is fel-
említjük, a mint azt a forró égöv több népe gyakorolja. Ezen themát Dr. *Salamon*⁴⁾) kimerítően tárgyalja a körülmetélésről irt könyvében és a következő érdekes adatokat közöljük abból:

A nők körülmetéléséről oly különböző nézeteket nyilvánítottak és a boncztnódosok és életbuvárok ezt oly különbözőkép magyarázták, hogy a legczélszerűbb, ha néhány úti rajzokból több közlést említünk, hogy e sajátságos műtét módjáról es czéljáról világos képet nyerjünk. A vita tárgyát képezi, vajjon a leányok és asszonyok körülmetélésénél a csiklómakktýú egy részenek vagy az egész csíkiének elvágásában vagy a hosszabbított kis szemeremajkak rövidülésében áll-e? Az arabok a levágott részt «bátr»-nek és magát a körülmetélést «battar»-nak nevezik, melyet rendszeren 10 éves korban az erre rendelt asszonyok («mobatterat») hajtanak végre. *Chardin*⁵⁾) mondja, hogy a perzsáknál a körülmetélést a nőknél is gyakorolják, ritkábban ugyan mint a férfiaknál, mert azt nem vallási, hanem egészségügyi szempontból teszik, kivéve Arabia és Perzsia egyes tartományait, így a perzsa öböl és a vörös tenger környékét, hol mindkét nembelit körülmetélik azon különbséggel, hogy a nőket csak idős korban, mert korábban nem bírnak oly kinövással, melyet el kellene vágni. *SWe/t*⁶⁾) mondj a, hogy a mostani egyiptomiak oly lányokat, kik hosszú csiklómakktýúval bírnak, 10 éves korban metélik körül, míg *Marpurgo* azt állítja, hogy magát a csíkiét vágják le. *Paulus*⁷⁾) és *Olivier*⁸⁾) írják, hogy a kópiáknál a lányokat azért metélik körül, mert ivarszerveik külsején létezik valami, a mit tisztátalannak tartanak, mint ezt e nép előkelői ezen utazóknak mondták; az 3—10 éves korban történik. Az abbyssiniaiakról ugyanezt állítja *Ludolf*⁹⁾) *Ba mboue-bnn*¹⁰⁾) a négereknél ugyanezen műtét van szokásban és Panos népe Maynas-ban (Délamerikában) csak lányokat metél körül.

*Niebuhr*¹¹⁾) mondja, hogy Egyiptomban mind a kopti mind a mohammedani asszonyokat körülmetélik, ép így Oman-, Basra-

1) Voyage de Mr. de Thevenot. cap. 32. p. 180. 2) Mungo Park, Travels in the interior of Africa. London, 1815. I p. 396. 3) Arvieux, III. 116. 4) I. c. p. 33. 5) I. c. 6) I. c. 7) I. c. 8) Olivier's Iles in Egypt, Syrie und Mesopotamien. p. 413. 9) I. c. III. cap. I. p. 17—II. 10) Mungo Park. p. 180. 11) I. c. p. 81.

és Abyssiniában. E körülmetelésnek valószínűleg az a haszna, hogy a nők kényelmesebben mosakodhatnak. Az asszonyok, kik Cairóban a lányokat körülmetélik, ép oly ismeretesek ottan, mint nálunk a bábák.

*Sormini*¹⁾ újabbat és fontosabbat közöl. Hogy magának biztosságot szerezzen, hogy tulajdonképen mit vágnak el, Cairóban egy török közvetítése által, ki a francia kereskedők alkusza volt, két lányt hozatott magának, kik közül az egyik már két éve körülmetélt volt és a másodikat jelenlétében akarta körülmetéltetni. Midőn az utóbbit, ki 8 éves volt, megvizsgálta, azt találta, hogy egy vastag, húsos, bőrrel fedett kinövésel birt, mely a fanívtól félhüvelyknyire csüngött le. A körülmetélő nő a földön ült, a lányt maga elé ültette és minden előkészület nélkül levágta borotvával a kinövést. A gyermek nem adott jelt nagy fájdalmáról. A körülmetélő nő nem érintette a szeméremajkakat sem a csiklót. Ezen nő biztosította Sonninit, hogy ezen hosszúkás kis húsdarab idővel nagyobb és nagyobb lesz, és ha így nőni hagynák, az egész szeméremhasadékot elzárná. Ezen kinövés nagyjából egyiptomi származású asszonyoknál található.

A *hottentottok* és *buschmann*-ok asszonyainál is fordul elő ily hasonló kinövés és pedig kötényalakban és nem egyéb, mint a kis szeméremajkak meghosszabbítása, mely egész nyolcz hüvelykig nőhet. És azon kinövés, melyet Sonnini említ, valószínűleg szinte nem egyéb mint a kis szeméremajkak meghosszabbítása. Egyáltalán érthető lesz előttünk, hogy mind a kis szeméremajkak mind a csiklót körülmetélik, a szerint a mint az egyik vagy a másik szerv túlságos növése rövidítést igényel, ha *Hyrtl*²⁾ ide vonatkozó megjegyzéseit olvassuk, melyek a következők: «A hottentotti és buschmanni asszonyoknál a kis szeméremajkak 6—8 hüvelyknyi hosszúságra nőhetnek és *Cuvier*³⁾ «kötény» (tablier) cím alatt írja le. Ezeknek, az Éjszakaafrika egyes népeinél állandóan előforduló túlnövése megkívánja véres rövidítését. A forró égöv alatt a csikló nagyobb mint a mérsékelt és hideg égövök alatt. Az abyssiniaiak-, mandigok- és ibbosok-nál az lényegesen nagyobbul és ezeknél a körülmetelés mint népszerű mű-

¹⁾ Sonnini's Reisen 1. c. Bd. 2. p. 110. ²⁾ Hyrtl's Descriptive Anatomie §. 318. p. 723. ³⁾ Mém. du musée d'hist. nat. Tom. III.

tét áll használatban. Midőn a hittérítők az abyssiniaiakat a keresztény vallásra térítették át és a nők körülmetélését mint a pogányság maradékát eltörölték, a férfiak fellázadtak és e forradalom mindaddig tartott, míg egy Rómából küldött sebész ezen ősz szokás szükségességét ki nem nyilvánította.

B) KÜLÖNLEGES RÉSZ.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A hímvessző boncztana.

A hímvessző vagy mony (*penis*) egy a fanív mellső oldalán felfüggesztett, hengeralakú test, mely két eredetileg egymástól elvált, későbbben pedig egymással egyesülő *merevens*-ből (*corpora cavernosa*) áll és alsó felületén hasonlóképen a merevensétől körülvevett húgycsövet tartalmazza.

A hímvessző három részből áll; ezek: 1. *a gyök*, mely a fanciesonthez ettől egész a felszálló ülcsontágakig lefelé terjed, és a melyet a borék (*scrotum*) odaillesztése elfed, de ezen át, vagy ha azt a hasfal felé föl húzzuk, könnyen és világosan tapintható; 2. *a test*, mely a borék mellső oldalán szabadon és mozgékonyán függ le; 3. *a makk* (*glans*), melynek dagályos szele — *makkoszorú* (*corona glandis*) a mony testétől befűződés által (nyak) el van választva.

A mony külső bőre finom, a vizerektől áttetsző, hajnélkiili, könnyen elmozdítható, a gyökét kivéve egészen zsirtalan és a makk nyakától kezdve redőt képez, mely csuklyákepen burkolja be a makkot és képezi az úgynevezett *makktyút* — *praeputium* — és rendszeren a makk csúcsán túlér. A bőralatti kötszövet nyulékony, lágy és vizérelágzatokban gazdag, melyek egészen a makktyúba terjednek.

A *makktyú* — *praeputium* — nem egyeb mind a bőr kettőzete; a bőr t. i. a makknyaktól szabadon halad le a makkon, azután befelé fordul és ismét visszatér a makknyakhoz és csak azután bevonja a makkot igen finom, annak szivacsos szövetével tökéletesen összenőtt tok gyanánt, mely a külső húgycsönyíláson a húgycső nyákhártyájába megy át. A makktyún tehát két réteget vagy hártyát, *a külső és belső hártyát* különböztetjük meg. A külső bár-

tya keményebb, még egészen a köztakaró jellegeivel bír; de a makktýú szabad széle felé a bőrrétegek vastagsága fogy; a belső, sokkal finomabb hártýa annál hasonlóbb lesz a nyákhártýához, minél közelebb vizsgáljuk azt a makknýakhoz, de mégis köztakaró marad, minthogy sem nyákmirigyekkel nem bír, sem nyákot általában el nem választ.

A makktýú belső hártýája a makk felső oldalán hátrább terjed mint az alsó és a közép vonalban a húgycsönyílás mögött és alatt a *makktýúféket* — *frenulum* — képezi, melynek mindkét oldalán a makkoszorút elváló barázda gödrös mélyedésekkel végződik.

A makktýú faggyúmirigyekkel bír (*glandulae Tysonianae*), melyek a makknýakon és koszorún igen számosak; váladékuk az u. n. *makktýúi faggyú* — *smegma praeputiale* — mely nem egyéb mint a belső makktýúhártýa elvált felhámsejtjeivel dúsan vegyült zsirfejet(emulsio).Ezen váladék a melegebb tartományokban és szűk makktýúnál nagyobb mennyiségben gyűl össze, avas szétbomlás következtében, melynél ammóniák képződik, csípős és maró lesz és a makktýún lobot és fekélyképződést idéz elő.

A *merevencsek*. Kétféle merevencset különböztetünk meg: *két monymerevencset* (*corpora cavernosa penis*) és *egy húgycsömerevencset* (*corpus cavernosum urethrae*). Mindegyik merevenes erős, de nyulékony és rugalmas rostoktól átszótt borítékból (*albuginea*) és belső véredényfonatból áll, melynek viszeres része az literesét jóval túlhaladja. A merevenes rostos borítékának sok gerendaszerű folytatása (*trabeculae*) van befelé, melyek egész reezét képeznek és az edénydús szövetnek támaszúl szolgálnak. A két monymerevencs hengerképű testek, melyek a felszálló ülesont- és a leszálló fantsontágak egyesülési pontjából, de nagyobb részszel az iilgumóktól erednek és a fanív felé összetérve egymással összenőnek és innen kezdve a mony függő részét képezik. A boríték a merevencsek egyesülési helyétől a makkig a függélyes helyzetű likacsos *mony-sövényt* (*septum penis*) képezi, melyen át a merevencsek üregei egymással közlekednek. A két monymerevencs egymáshoz való összeillesztése által egy felső és egy alsó hosszanti barázda származik, épen úgy mint a kétcsövű puska csöveinél. A felső barázda a monyháti edényeket és ideget, az alsó és mélyebb barázda pedig a húgycsövet saját merevencsével veszi fel. Mellfelől a két monymerevencs megkerékül, mindinkább hegyesedik, egymástól kissé eltér és a makk mélyhomorú alapja által sapkaként vétetik

körül. A monymerevens ütere: a páros *monyháti literek* — *Artériáié dorsales penis* — melyek a makkot, és a páros *mély monyiiterek* — *Artériáié -profundae penis* — melyek a két monymerevenset látják el vérrel: mind a kettő a közös szeméremüteéből (*A. pudenda communis*) származik, mely az albasi iitér (*A. liypogastrica*) ága. A viszerek a merevens reczének likacsait és üregeit teljesen kitöltik és tökéletes megtelésnél a vessző megmerevedését idézik elő és egész viszeres fonatot képeznek, melyből a *mély monyviszerek* — *Venae profundae penis* — lépnek ki, míg a *monyháti viszér* — *Vena dorsalis penis* — páratlan marad; az előbbieket az utóbbival egymással közlekednek. — A húgycső merevensége a két monymerevens származási szárai közt mint u. n. *húgycső hagymája* (*bulbus urethrae*) kezdődik. Ezen húgycsőhagyma úgy veszi körül a lúgycsövet, hogy annak alsó falán legvastagabb. Előrehaladásában mindig vékonyodik, míg a vége felé újra vastagodik és a mony makkját képezi. Véréte a *gáti iitér* (*Art. perinaei*) egyik ágából kapja, melyet, minthogy a húgycső hagymájába vagy gömörjébe hat be, *gömöriitérnek* (*Artéria bulbosa*) nevezzünk.

A *makk* — *glans* — mely a monymerevenscek mellső végén sapkaképen ül, tompa kúpalakú; annak lefelé irányzott csúcsát (*apex glandis*) a kétajkú húgycsőnyílás függélyesen metszi. Alapja dagályos szélt képez, melyet *makkoszorúnak* — *corona glandis* — nevezzünk, mely mögött egy barázda, az ú. n. *makkmögötti barázda* — *sulcus retroglandularis* — következik; ezen barázda a makk és mony közötti határt képezi. A makk vérgazdagsága annak eredetéből magyarázható meg, minthogy a húgycsőmerevensének a végfolytatása.

A hímvessző *idegei* a szeméremfonatból (*plexus pudendalis*) erednek, melynek második ága, a *szeméremideg* — *nervus pudendus* — jelentékeny ága — a *monyháti ideg* — *nervus dorsalis penis* — által a vesszőt ellátja. Ezen ideg a két monymerevens felső barázdájában fekszik és a merevensceket, a mony bőrét és a makkot sok idegágazattal látja el. A makk bőre ilyen idegágazatokban igen gazdag, a miből nagy érzékenysége magyarázható. A makktyú is bir finom idegágakkal, különösen külső lemezében, kevésbé azonban vékonyabb belső hártáján.

HATODIK FEJEZET.

A makktýú kórtani állapotai és veleszületett hibái.

Céljainknak megfelelőleg itt azon kórtani és veleszületett állapotokat veszzük tekintetbe, melyek a lumivarszerveken a születés után mint gátolt fejlődés, vagy eredeti kórtani fejlődési irány, vagy mind a két okból származó rendellenességek eredményei fordulnak elő. Ezek: 1. a makktýú veleszületett szúke, tehát a *makktýúszor* — *Phimosis* —; 2. a makktýú rövidsége vagy *makktýúörv* — *Paraphimosis* —; 3. a makktýú belső hártýájának a makkali összenövése — *Atresia praeputii ad glandem* —; és 4. a makktýúnyílás elzárása — *Atresia orijicii praeputialis*. —

Ritka azon eset, hol a makktýú egészen hiányzik — *Defectus totalis praeputii* —; gyakrabban fordul elő, hogy a makktýú alapjától kezdve egészen a csúcsáig hasított, mely állapotnál a makk természetesen egészen meztelen. A hímvessző kicsinysége előfordul a többi ivarszervek tökéletlen kifejlődésénél. Veleszületett boréksérveknél, a herék vagy borék megdaganásánál a hímvessző visszahúzódik és némelykor oly csekélynek látszik, hogy alig látható. Ilyen kisebbülés csak tetszőleges és elenyészik, mihelyt az ok el van távolítva.

1. *A makktýúszor (Phimosis)*. A veleszületett makktýúszor a makktýúnak a makkon túli tetemes hosszóságában és sziikebbítésében áll, úgy hogy a makktýú nem húzható vissza és a makk nem mezteleníthető meg. A makktýúszornak két foka van. Az első az, mely igen gyakran fordul elő és sok esetben csak a férfikorban lesz az orvosi kezelés tárgyává, minthogy általa a közösülés gátolva lehet. Ez a makktýúnak oly hosszabbítása, mélynél a makk vagy semmiképen vagy csak erőszak és nagy fájdalmak által mezteleníthető meg, hol azonban a húgy kifolyása még nem gátolt. Ezen makktýúszor könnyen felismerhető a hurkaalakú befűződése által. A második foka a teljes makktýúszor (*Phimosis completa*),

mely a makktýú szűkülésében és annak teljes elzárásában áll, és mely kórtani tekintetben sokkal fontosabb. Itt a makktýú rendellenes hosszasa mellett annak belső lemeze a húgycsönyílás tájában olyképen van megszőkülve és befűzve, hogy a hűgy csak cseppenként vagy semmikép sem űrithető ki. Ennek következtében a hűgv a makktýú és makk közt gyűl össze és csak feszített nyomással folyik ki cseppenként és azonkívíl, hogy ez által fájdalom, sőt láz ered, a makktýú nagyon kinyűlik, és ha a hűgy visszatartása sokáig eltart, a makktýú lobja, fekélyedése, sőt űszöge következik be. Ha a makktýú a makkon túl egészen összenűtt, akkor teljes hűgyvisszatartás áll be. Ezen állapottban a gyermek sokat szenved, sűhajt és zokog; a hűgy, mely a makktýú vájulatában összegyűlt, oly nagy daganatot képez, hogy sem a vessző, sem a borék meg nem különbűztethető. A hűgy hosszabb ideig tartó összegyűlése által némelykor sóképzűdés támad, mely kis, a makk körül letelepedett hűgykűvekbűl áll. A baj oka a makktýú két hártyájában található; a külsű hártya nem egyéb, mint a hosszabbított külbűr, mely külsű szélén, épen úgy mint más nyílásokon, mint az orron, az ajkakon, a fűleken, az alfélén, a belűlrűl jűvű hártyával egyesűl. Ez utűbbi azonban, a makk terjedelméhez képest, nem elég tág és a mellett a makkon túl még szűkített vagy összenűtt; a külsű vagy bűrhártya pedig, mely a belső lemeztűl csak lágy kűszűvetréteg által van elválasztva, sokkal hosszabb és ezért csapképen lűg le.

2. *A makktýűűrv (Paraphimosis)* azon állapot, melyben a makktýú, ha egyszer a makkon túl felfelé tért, a makkoszorű táján való szűkülése és befűzűdése végett többé nem térhet és nem is húzható vissza. Ezen állapot tulajdonképen nem fordul elű egész teljesen mint velesűletett baj, hanem mint a makktýú velesűletett képzűdési hiánya, mely vagy kisebb vagy nagyobb lehet. Itt t. i. a makktýú oly rűvid, keskeny és aprű, hogy a makkot nem képes betakarni, ha azt a makkon túl akarnék lehűzni, de anélkűl, hogy olyan szűk volna, hogy a makkoszorűt kűralakban befűzné. Az épen jelen levű makktýú a makkoszorű műgűtt dagályos szűlt képez, mely bár kissé mozgékony, de a makkon túl nem tolható.

3. *.4 makktýú elzárása (Atresia praeputii)*. Ez kétfűle, a szerint a mint az elzárás csak a makktýú nyílására — *Atresia orificii praeputialis* — vagy azonkívíl még a makktýú. belső hártyájára és a makkra is terjed — *Atresia praeputii ad glandem*. Mind

a két állapot jelei a húgykiürítés hiánya, a húgyhólyag tájékának felpuffasztása és érzékenysége, nyugtalanság és fájdalom. De a helyi tünetekben különbség van, minthogy az első állapotnál a húgy a húgycsövön átmehet, de a makktyút annak elzárása végett kitágítja es azt kerekded, vizenyős kinézésű és feszített daganattá teszi, míg az utóbbinál a makktyúnak ilyen vizenyős felpuffasztása hiányzik, mert az elsőnél szükségképen makktyúszor is támad és mert a makktyú egész terjedelmében seholy nincsen összenöve mint épen csak a nyilasán, ellenben az utóbbinál a makktyú legnagyobb vagy egész terjedelmében kötszövet által a makkhoz van növe, a bűg] tehát a húgycsövön épen nem vagy csak egy részén mehet át és a makk és makktyú közötti üregbe léphet.

Még két veleszületett hibát kell megemlítenünk, melyek, ha nem is egyedül a makktyút illetik, mégis nagy befolyással bírnak a körülmételekre. Ezek az *alólrizelés* — *Hypospadi*a — és a *felülvizelés* — *Epispadi*a. — Az első, az *alólrizelés* — *fissura urethrae inferior* — a húgycsőnek annak alsó felén való veleszületett nyiltmaradásában áll, úgy hogy annak nyilasa nem a makk csúcsán, hanem nagyobb vagy kisebb távolságra attól a mony alsó felén található. Ha a húgycső hasadéba nagyobb, akkor a makktyú is egészen felhasadt, úgy hogy a makktyúfék a liasadék egyik vagy másik oldalán függ. A makktyú itt úgy mint a makktyúörvnel mint vastag dagály a vastag és rövid mony hátán fekszik. Némelykor e mellett még a makktyú oly szűk, hogy csak nehezen és fájdalommal húzható le a makkon túl. Az alólvizelésnél gyakran a makktyú egészen is hiányzik. A *felülvizelés* — *fissura urethrae superior* — a húgycső annak felső felén való hasadása vagy nyiltmaradása, úgy hogy a húgycső mint félcsatorna a mony hátán fekszik. A makktyú itt nem hiányzik, hanem csak hiányos; gyakran nem is részesül a hasadékban és a makkoszorut összetolt dagályként veszi körül.

HETEDIK FEJEZET.

A körülmetélés ellenjavasatai.

A újonszülött minden általános vagy helyi baja a körülmetélés ellenjavaslatát képezi mindaddig, míg a gyermek tökéletesen meg nem gyógyult és a műtét még csak nyolcz nappal a felgyógyulás után hajtható végre. A műtétet tehát vagy elhalasztják egy időre vagy teljesen elhagyják. Tökéletesen elhagyandó a körülmetélés oly gyermeknél, melynek' családja *vérzőnek* ismeretes és azon esetben, ha az illető anya a körülmetélés utáni elvérzés következtében már két gyermeket eltemetett. Minden más betegségnél az illető házi orvos vagy az újszülött egészségi állapotának megvizsgálására hitt orvos Ítélete mérvadó.

Itt az újszülött mindazon baját és rendellenes állapotát említjük fel, melyek a nyolczadik naponi körülmetélést tiltják és annak elhalasztását kívánják.

1. Minden *koraszülés*, mely a 8-dik hónapban vagy a 9-dik első felében történik. Gyermekeknél, kik a 9-dik hónap második felében születnek és rendszeren az érett gyermekhez hasonlítanak, csak akkor hajtható végre a körülmetélés a rendes időben, ha fel-tűnő erők és tökéletesen kifejlettek.

2. A gyermek általános *gyengesége*, különösen ha *vérszegénység* (anaemia) és soványság észlelhető.

3. Ha a gyermek *mesterséges vagy nehéz szülésnél* nyomást vagy zúzást szenvedett el, akkor a körülmetélés addig lialasztandó el, míg azoknak következménye elenyészik.

4. *A szopáshoz* szükséges szervek hiányai. Ha a nyelvfék rövidsége ennek oka, és annak átmetszése szerencsésen és különös vérvészítés nélkül folyt le, akkor a körülmetélés a rendes időben történhetik.

5. *A légzési szervek lobjai*, teliát tüdőlob (Pneumonia), tüdőhártyalob (Pleuritis), garatlob (Pharyngitis), gégeglob (Laryngitis),

zsebre (Aphthae), nehéz lélekzet (Dyspnöe) és mellgörcs, a légzési szervek tökéletlen kiképződése következtében.

6. *A keringési szervek veleszületett bajai*, különösen szívlob (Carditis), ütérdag (Aneurysma), kékkór (Cyanosis), szívbjerg (Vitia cordis).

7. Agysérvek, vízfej (Hydrocephalus), hasadt gerincz (Spina bifida), Coma és Sopor. Minthogy ezen bajok nagyobb részét halálosak, a körülmetélés itt egészen elmarad.

8. Makacs hasmenés és székszorulás, hasgörcs (Colica), vérhas (Dysenteria), vizkór (Hydrops).

9. Ránggörcsek (Convulsiones), álgörcs (Trismus), derme (Tetanus), vizrák (Noma).

10. Az újszülöttek szemlobja (Ophthalmia neonatorum).

11. Az újszülöttek sárgasága (Icterus neonatorum) rendszeren elenyészik már az első hétben.

12. Az újszülöttek orbáncza (Erysipelas neonatorum), bubor (Pemphygus), egyéb heveny bőrbajok; petechiák.

13. A mony vagy borék részletes vagy teljes dagadása, vizsér (Hydrocele).

14. Atresia ani és urethrae.

15. Az újszülöttek csonttörései.

16. Állandó álomtalanság.

Mindezen itt említett bajok tiltják a körülmetélésnek az előirt időben való végrehajtását. Mindenki előtt világos, hogy mii}' fontos az újszülött testi jólétének helyes felismerése és mily szükséges tehát, hogy a körülmetélendő gyermeket orvosi vizsgálat alá vegyék, különösen pedig azon esetekben, melyek máig még a leggyakoribbak, t. i. midőn laikusok (Mohelimj) hajtják végre a műtétet. Sok szegény család nincs azon helyzetben, hogy újszülöttük egészségének megvizsgálására orvost hivathatnának — és így sajnos, ezt bábák és körülmetélők végzik, kik legfőlebb csak kézzel fogható bajok felismerésére képesek, azonban csak orvos által észrevehető bajokat könnyelműséggel figyelmen kívül hagynak, eltekintve attól, hogy a körülmetélő a műtétet nem szívesen halasztja el, mert ez által az illető esetből várt jövedelme is elhalasztatik és kétes lesz, és így tehát anyagi érdeke, t. i. a pénz megszerzése, vezérli őt a jogtalan Ítélet hozásában.

A szegényebb osztály védelmére, a szegény napszámos és kézműves ártatlan csecsemői javára, más kívánalmaink mellett még

azon óhajt fejezzük ki, hogy törvényes ellenőrzet állíttassak fel, mely a szegény embernek, kinek gyermekét nagyobb részt laikus metéli körül, azon biztossága legyen, hogy gyermekét a körülmetélés előtt orvos megvizsgálta. Ezen ellenőrzés könnyen történhetnék mindenütt az illető község anyakönyv-hivatala által, a mennyiben a szülés bejelentésénél az ú. n. körilmetelési czédulára (t. i. a körülmetélőnek a műtét véghezvitelére való engedélyi czédulára) még ráírnák, hogy az illető körülmetelő — ha laikus — a műtétet csak akkor hajthatja végre, ha a gyermek családjától az orvosi vizsgálat megtörténtéről és a gyermek tökéletes egészséges állapotáról orvosi aláírást képes felmutatni, mely aláírás a körülmetelési czédulára irható. Az ily törvényes megvizsgálásra rendelt orvosok nagyobb községekben az illető szegény- vagy községi orvosok lehetnek (ilyen a pesti izr. hitközségnél három van), kisebb községekben azonban, hol ilyenek nincsenek, bármely orvos. Természetes, hogy ily rendelet csak akkor fog eredményhez vezetni, ha azt a kormány is megparancsolja.

NYOLCZADIK FEJEZET.

A körülmetélés műtéte.

A körülmetélés — *circumcimo* — végrehajtásánál épúgy mint minden sebészeti műtétnél három momentumot különböztetünk meg: 1. a műtéthez való előkészületet; 2. magát a műtétet és 3. a műtét utáni vércsillapítást. Itt ezen három részt külön-külön tárgyaljuk.

I. A műtéthez való előkészület.

A szükséges mű- és kötszerek a következők: 1. egy egyenes kusztora vagy a szertartásos körülmetélési kés; 2. a műtő hüvelykujjainak hegyezett és tiszta körmei; 3. egy szoríttyú (*tenaculum*) vagy zárcsipesz; 4. Terepiem- vagy Bergson-féle *posthétome cache* vagy *fixe*, vagy finom olló, melynek egyik kara tompított hegygyei bír; 5. néhány 3 méternyi hosszúságú és 3 ujjnyi szélességű pólya; 6. egy 1 méternyi hosszú vászonkendő (*pelenka*); 7. tiszta vászondarabokat tartalmazó pohár víz; 8. néhány vércsillapító szer, milyen a *Liquor ferri sesqu.* vagy az *Argentum nitricum*.

Miután a műtő e szereket előkészítette, a gyermeket vagy maga pólyázza he vagy a bába, kiről már tapasztalásból tudja, hogy ahhoz jól ért. Oly bábánál, kire ezt tökéletesen bízni nem lehet, legyen jelen a műtő a bepólyázásnál is, vagy végezze azt ő maga, mert jó bepólyázás mindig könnyíti a műtétet, míg a rossz bepólyázás vagy nehezíti a műtétet vagy ismételt bepólyázást követel, a mi a jelenlevő vendégekre kellemetlen benyomást okoz. Hogy a gyermeket a műtetre nézve kényelmes helyzetbe hozhassuk és hogy ebben maradjon is, továbbá, hogy a kezek és lábak mozgását gátoljuk, végre, hogy a monyt a gyermek fekvő állapotában függélyes helyzetbe hozhassuk, a gyermek kinyújtott és mozgathatlan helyzetbe teendő. E célból a könnyen öltözött gyermek egy méter nagyságú, háromszögüre összehajtott pelen-

kába hanyatt tétetik, az alsó végtagokat ezen pelenkával beburkoljuk és négy méter hosszúságú és három ujjnyi szélességű pólyával a törzsöt felülről lefelé a köldökig (a karokat én szabadon hagyom) bepólyázzuk, hol a pólyát megkötjük, ezután egy három méternyi hosszú és három ujjnyi széles pólyával ugyanazt teszszük az alsó végtagokon a bokától felfelé úgy, hogy csak a mony marad szabadon és kinyúl a kötésből; a pólyát a köldökig visszük, hol szintén megkötjük. Ezután a gyermeket párnába kötjük és a műtétéhez készen van.

Ha ez megtörtént, vagy még előbb is, a műtő a gyermekágyastól meglehetősen távolságban kijelölt szoba egyik ablaka közelében két erős széket úgy állítat egymás mellé, hogy, ha a műtő az arczával az ablak felé néz, ezek tőle balra legyenek. A első szék elé zsámoly teendő és mindkét székre egy-egy párna. Mielőtt a gyermeket a műtétéhez hozzák, a koma vagy annak helyettese az első székre ül úgy, hogy magát meglehetősen a székre támaszsa, lábait a zsámolyra teszi és térdjeit összetartja. A műtő a gyermeket átveszi, a második széken levő párnára fekteti és a szertartásos imát végezi. Ennek befejeztével átadja a gyermeket az első széken ülő komának, ki azt czombjaira teszi úgy, hogy az előtte álló műtőtől a gyermek feje jobbra, lába pedig balra essék. A koma bal kezét a gyermek feje alá, jobb kezét alfele alá teszi, hogy ennek emelkedettebb helyzetet adjon.

II. A műtét végrehajtása.

A körülmételés két szakaszból vagy részből áll 1. *a metszésből* vagy *tulajdonképeni körülmételésből*, melynek szertartásos neve 1 „*milah*“; 2. *a belső makkyúhártya szetszaggatásából*, melynek szertartásos neve „*perlah*“.

a) *A metszést* vagy makkyúmetszést következőképen hajtják végre: A műtő bal kezének hüvelyk- és mutatóujjai közé fogja a makkon túlhaladó makkyút, még kissé előre nyújtja, tapintás által meggyőződik, hogy a makk csúcsát nem fogta az újjai közé, a monyt felfelé igazítja úgy, hogy függélyesen áll felfelé, ezután a kést jobb kezébe veszi és a makkyú eltávolítandó részét gyors metszéssel levágja. Ez tehát a makkyú egész egyszerű csonkítása, melyet hullákonni többszörös gyakorlat után és az azonnal említendő segédműszerek többszörös használata után ez utóbbiak

segítsége nélkül könnyen hajthatunk végre: csak késsel való biztos kezelést és nyugodt kezét igényel. A makk megsértésétől való félelem a körülmetélőket mindenkor arra indította, hogy a makk védelmére valamint a makktyú fixirozására segédeszközöket használjanak. A leggyakrabban használt eszköz az ú. n. *szoríttýú* (tenaculum), mely lapoczkaalakú és közepén mindig szűkebbülő hasadékkal bír, ezüsből vagy. chinai ezüsből készült és melyet közvetlen a makk csúcsa elé tolnak úgy, hogy a levágandó makktyút a hasadókba szorítják. Ha ezt megtörtént, akkor a makktýúrész levágják közvetlenül a szoríttýú előtt. Ezen ezé Inak megfelel a zárcsipesz is. A szoríttýúval eljárás Németország-, Hollandia-, Francia-, és Angolországban van használatban; Ausztriában, Magyarország-, Lengyel- és Oroszországban nagyobb részét szoríttýú nélkül metélnék körül. Én négy év alatt 150-nél tölthet metéltem körül és a szoríttýút sohse használtam. Miután a makkot elegendően visszatoltam, balhüvelykújjam körmével pontosan megjelzem a helyet, hol alkalmazzam a kést és a vágást közvetlen a körmöm alatt vízszintes irányban végzem a legnagyobb gyorsasággal. Ez által köralakú sebet nyerek és nagyobb részét a belső tölcseralakú makktýúhártyának egy részét vagy legalább csúcsát is elvágtam, mi által a periah könnyebben és gyorsabban sikerül, míg ellenben a szoríttýúnál a belső makktýúhártya könnyen visszacsúszik és nem vágódik le, mi által a periah igen megnehezül. Mindamellet ajánlom a laikus körülmetélőknek, hogy használják mindig a szoríttýút és a kezdő orvosok is jól cselekesznek, ha ezen a makk megsértése elleni biztos műszert mindaddig használják, míg elegendő gyakoroltságot sajátítottak el.

A körülmetéléshez szükséges kés széles ágú legyen, mert széles pengii késsel gyorsabban és erősebben lehet vágni mint keskeny pengüvel. Továbbá kerített hegyű és igen éles legyen, igen rövid es keskeny penge, mint a minővel a közönséges kusztorák bírnak, nem czélszerű. A közönséges szertartásos körülmetélési kést, mely nem egyéb mint *mozgathatlan posthétome*, teljesen czélszerűnek találom; ez 8 centimetryi hosszúságú és 1-3 centimetryi szélességű két élű, tompított hegyű, mozgathatlan pengével bír; nyele könnyű és nem szélesebb mint pengéje. Tanácsos, a kést minden egyes használat előtt és után 5!-os carbolsavoldatba mártani.

b) *A belső makktýúhártya szétszaggatása vagy periah.* A vágás után a műtő a kést gyorsan a második székre teszi és a gyermek

lábaihoz áll. A metszés által a makktyúnak csak külső lemezét vágta el, a belső hártya azonban még vagy fedi részben a makkot, vagy egyes esetekben oly nagy, hogy a makkot túlhaladja. Csak ritka esetben vágódik el a belső hártya is annyira, hogy a makkot koszorúképen veszi körül. Ezért a belső hártya felfejtendő és a makkon feltűrendő — és pedig szertartásilag ezt körmökkel kell végezni. A műtő bal hüvelykujjának hegyezett körmét a belső makktyúhártya és a makk közé helyezi, az előbbit a hüvelyk- és mutatóujjával épen a húgycsőnyílás fölötti középvonalban tartja erősen, kissé felemeli, — *a minél nagyon kell vigyáznia, hogy a makk anyagát ne ragadja magával vagy szerencsétlenül körmének hegyével a húgycsőnyílásba ne érjen* —, erre jobb hüvelykujjának körmét a bal körme mellé illeszti és a mutatóujjhoz nyomja és a belső hártyát fölfelé, tehát a makk háta felé a makkoszorúig szakítja és a két czafatot a makk fölé túri vissza, úgy hogy utóbbi szabadon látható.

A következő fejezetben a periah tliemáját kritikai szempontból tárgyalandjuk, valamint az általában megtiltott ugyan, de az óhitüeknél még most is divatozó «mezizah»-nak néhány sort szentelünk.

A körülmetélés e két szakaszával, t. i. a makktyú elmetszésével és a periah-val a műtét be van fejezve. A műtő a körülmetélt monyra néhány készen tartott, hideg vízbe mártott vászondarabokat tesz olyképen, hogy elegendő nyomást gyakorol a vérző sebre; azután a gyermeket a párnába takarja és a névmegadás szertartását végzi.

III. A vércsillapítás.

A szertartás után a gyermek rögtön anyja szobájába viendő és ha sír, azonnal szoptatandó. A műtő addig ne távozzék a gyermek oldalától, míg nem győződött, vajjon a seb vérzik vagy nem. Ezen célból vegye le *azonnal* a borogatást a monyról és látni fogja, hogy a vászondarabok részint aludt részint még folyékony vérrel vannak többé-kevésbé áztatva, liendes esetekben alig foly többé vér a sebből, akkor minden öt-öt perezben megújítja a borogatást, legcélszerűbben jeges vízzel. Ha az első félóra alatt nem áll be vérzés, akkor nagyobbbrészt továbbá is nyugodtan múlik el az eset. A seb 24—36 óra alatt «per primam intentionem» begyógyul. Ha azonban az első borogatás eltávolítása után vérzés tapasztalható, akkor

a műtő a sebészet szabályai szerint igyekezzék azt csillapítani. E témát alább külön fogjuk tárgyalni.

Még említendő, hogy a műtő mikép járjon el a makktýú rendellenes alkotásánál. A makktýú veleszületett vagy később létrejött rendellenességeinek ismerete a körülméltőre nézve nagy fontosságú, mert ez a műtőt azon helyzetbe hozza, hogy a rendelleneséget felismerve szakértőnek tudtára adja, és csakis ez eompetens a műtét végrehajtását elrendelni vagy esetleg azt elhalasztani. Ép ily rendellenes esetekben igen fontos, hogy a gyermek egészségi állapotát a körülméltés előtt az orvos megítélje, és akkor annál kedvezőbb, ha a körülméltő orvos.

A veleszületett *makktýúszor*, mely rendesen a makktýú rendkívüli hosszúságával jár együtt, megkívánja, hogy a harántmetzésnél a makktýúnak nagyobb része vágassák el mint a közönséges esetekben. A makktýúszor minden eseténél kutasz segítségével megvizsgálendő, vájjon a makk szabadon van-e vagy nem. Ha a belső hártya ely szűk, hogy kutaszsal nem lehet hehatolni, akkor tinóm olló segítségével a kellő nyílásig kitágítandó és azután vezetendő be a kutasz. Ugyanezen eljárás illeti a makktýúnyílás elzárását (Atresia orificii praeputialis). A makktýú belhártýájának a makkal való összenövése (Atresia praeputii ad glandem) ellenben a következő eljárást igényli: A kissé mozgatható külső makktýúlemez, a mennyire csak lehet, előrehúzóndó és levágandó. Ezután igyekezzünk finom kutaszsal a makktýú és makk közé az azokat összekötő lágy kötszövetrétegbe jutni, a kutaszt toljuk óvatosan egész a makkoszorúig és kísértük meg a két oldal felé tolás által az így keletkezett mesterséges csatornát lehetőleg kitágítani, és ha a nyílás már elég tág, a kutasz eltávolítása után tegyük a nyílásba egy olló eltompított ágát és hasítsuk szét a belső makktýúhártýát. Ezután az utóbbinak egyik felhasított szélét csipeszszel megfogjuk és szike segítségével a makktól elválasztjuk és a két czafatot a makk fölé visszatúrjuk.

A *makktýúörv* és *makktýúhiány* esetében, akár önállóan mint képződési hiányok, akár *föül-* vagy *alólvizeléssel* kapcsolatban fordulnak elő, a körülméltés műtété csak a makktýúszélének szokásos megkarczolásában áll.

KILENCZEDIK FEJEZET,

**A belső makktúhártya elszakítási eljárásának
vagy a „periah“-nak bírálata.**

A körülmetélés második szakaszánál, a perlah-nál, a mint láttuk, néha vékony, legtöbb esetben azonban írópapírvastagságú vagy annál két-háromszor is vastagabb hártúát a körmökkel tépnek el, a mi oly eljárás, mely a sebészet szabályaival ríktó ellentétben áll. A sebészetben nem szaggatnak sehósem és a körmöket általában nem használják frís sebeknél. Ezért itt azon módról fogunk szólaní, mely ezen eljárást helyettesítheti, és azon újításokról, melyeket erre vonatkozólag a körülmetélés jelesebb mesterei bevezettek.

Legelső volt Dr. *Terquem*¹⁾ Metzben, kí a perlah végrehajtásának e vad és elavult eljárása ellen fólshózlalt. Jeles munkájában a következőket mondja: «A perlah abban áll, hogy a hegyezett körmökkel, vagy ha ezekkel a mütó nem bír, fémből készíttet körmökkel, a belső makktúhártúát nyílásán megfogják és eltépik. Ije mit fognak és mit tépnek? Nem mást, mint egy vastag és mindig nagy érzékenységgel bíró hártúát oly gyengéd szervén, mely a legkisebb szokatlan érintkezés épugy mint a leggyengébb mozgátás által izgatva lesz. (Még hozzáténném: oly szervén, melyen néhány másodperc elótt véres vágást hajtottak végre, tehát frís seben.) A fájdalom még annál nagyóbi lehet, minthogy e hártú idegekkel van ellátva, melyek az elszakítás által rángattatnak és eltólatnak, és ha még oly csekélyek is ez idegek, mégis kétségtelen, hogy különös érzékenységgel bírnak. Ezen szomorú és való igazság bizonyítja, hogy ama eljárás a sebészet szabályaival ellenkezik és ezért embertelen kíznásnak kell neveznünk».

¹⁾ Terquem. Die Beschneidung. Áus ítem Französ. íibersetzt von Dr. Heymann. Magdeburg, 1844.

Dr. Heymann ehhez megjegyzi, hogy Terquem a belső hártya eltépésének hátrányairól még szelíden nyilatkozik. Ezen eljárásnak semmi tudományos alapja sincs, mert szakított seb sokkal nehezebben gyógyul mint vágott seb. Ha meg is engedjük, hogy a vékony, odanemőtt és könnyen megfogható hártya fáradtság és legtöbb esetben hátrányok nélkül a szertartásos módon körmökkel elszakítható, mégis ezélszerűbb már a gyorsabb végrehajtás miatt is, ha azt éles vágó műszerrel hajtjuk végre. Élvastagodott, elkeményedett vagy a makkal összenőtt hártjánál azonban legnagyobb ügyesség mellett is veszélyes annak szétszaggatása es csak erőszakkal s hosszú bonyodalom által érhető el, míg annak szétvágása semmiféle nehézségekkel sem jár. A körülmételő, különösen odatapadó hártjánál, ezt a makktűfék táján foghatná és széttéphetné, a mely esetben az itt végző iitér megsérül, a mint ezt sok eset tanúsította. Idegrángások, jelentékeny fájdalmak, heves vérzések és lobok erednek, sajnos nem igen ritkán, a rendellenesen elvastagodott és odanőtt hártya szétszaggatása által, a mi egyszersmind alkalmat ad a gyermek rángására, álgörcsére és elvérzésére; sőt a lob a húgycsőre is terjedhet és ennek szorulatát idézheti elő. Ne kifogásolják azt, hogy ezen esetek a ritkaságokhoz tartoznak, mert ezen kételkedünk; sőt hisszük, hogy ezen eseteket nem is hozzák napvilágra. Mert a körülmételőnek nincs fogalma ezen erőszakos szétszaggatásnak káros következményeiről, és ha utána az épen említett esetek állnak be, nem is mer orvost hivatni, mert azt hiszi, — bár minden ok nélkül — hogy ezen balesetek az ő ügyetlenségének eredményei, és minden felelősség alól szabadulni szeretne. Felhasználja ugyan az általa ismert szereket, és ha ezek órákig tartó használata sem vezet célhoz, akkor már azért is kivan orvosi segítséget, hogy a dolog rász kimenetelénél a felelősséget magára ne vállalja. Nyolcz napos gyermek azonban ily helyzetben a leggyorsabb segítséget és a legjobb ápolást igényli, ha egyáltalán még megmenthető. Ha az orvos sem képes a halált elhárítani, a körülmételő kötelességének eleget vélt tenni és a szülők megnyugosznak szerencsétlenségükben, a nélkül, hogy gyanítanak, hogy ily magában véve jelentéktelen műtét okozta volna a halált. Fölösleges e megjegyzéseket tényekkel bizonyítani, mert — exemjda sunt odiosa —, de legyenek elegendők azon figyelmeztetésre, hogy mind az előbb említett szerencsétlenségek sohsem állnak be, ha a műtét második szakaszát vágó műszerrel hajtjuk végre.

Terquero talált is fel e czélra egy műszert, melyet „*posthétome mobile*”-nek nevez. Ez egy olló, melynek egyik ága éles, másika pedig tompa és egyik oldala kissé homorú. Az ágak tompa véggel bírnak, hogy ne szúrhassanak. A két, gyűrűben végződő ág között rugó van, a mely megakadályozza azoknak gyors mozgását; az ágak végén alkalmazott csavar irányozza a műszert. Terquem a periah-nak ezen posthétome mobile-vei való végrehajtását következőkép írja le: A műszert úgy fogjuk jobb kezünkbe, hogy a vágó ága fölül és a tompa alól legyen; a hüvelyk- és mutatóujj a gyűrűben foglal helyet. A csipeszszel vagy a bal kéz ujjával a belső makktyúhártya nyílását fogjuk és felfelé irányítjuk, a féktől ellenkező és a maktól függélyes irányban: azután a műszer tompa és homorú ágát a hártya alá toljuk és a vágó ág gyors és könnyű nyomása által azt felhasítjuk egész amakkoszorúig. Ezután a műszert leteszszük és a két czafatot ujjainkkal a makkra visszaturjuk.

E műszer czélszerűsége nem tagadható és feltalasa után rövid idővel több francia sebész, köztük *Lallemand* és *Begin*, azt megvizsgálta és czélszerűnek nyilatkoztatta és a párisi consistorium a főrabbi beleegyezésével a körilmetélők általi köteles használatára el is fogadta.

Epúgy mint Terquem Franciaországban, Dr. *Bergson* Németországban igyekizett ily műszert készíteni. De mielőtt műszerét leírni, felemlítjük, mit jegyez meg ő a periah-nak e régi eljárásáról. Körilmetelésről munkájában következőkép nyilatkozik: 1)

«A körilmetelés második szakasza ellen, t. i. a belső makktyúhártyának a körmökkel való felszaggatása ellen utóbbi időben jogosan szólalt fel több orvos. E szakasz czélja, hogy a belső hártya felszaggatása által, mely a harántmetszésnél sohasem vágatik annyira el mint a külső, a makk tökéletesen meztelenitessék. Azonban ezen eljárás igen vad és veszélyes. A gyermeki szervezet e gyengéd részének ilyenmő felszaggatása a sebészet minden elvének ellenszól. Igaz, hogy a felhasítandó belső hártya legtöbb esetben vékony és finom, és hogy a felszaggatás a körmökkel gyorsan és határozottan történik; de nem szabad eltekintenünk a veszélyektől, melyek itt előfordulhatnak. Gyakran nagyon hátra felé tépik a hárttyát, miután nem áll a műtő hatalmában a szaggatásnál

1) 1. c. p. 114.

a kellő mértéket megőrizni; ez által nagyobb seb keletkezik, mint a minőt szándékozott, és vérzés, lob és daganat az eredménye. Ha azonban a makktyú belső hártájja vastag, akkor még vastagabb lesz oly esetben, ha a gyermek betegsége miatt a körülméletét hetekre vagy hónapokra kell elhalasztani. Ez főoka, hogy a mohamedánusok körülméletésénél a perlah elmarad, mert a 13 éves fiúnál ez nem hajtható végre. Vastag hártjának erőszakos szét-szaggatása oly jelentékeny fájdalmakat okoz, hogy görcsök, különösen álgörccs, erednek, a mi ily korban halálosan hat. Továbbá a körülméletlőnek ujjaival való megfogása, ha azok tisztátalanok vagy, mint Lengyelországban, a »plica polonica«-ban szenvednek, ragályt és a sebnek genyes lobját idézheti elő. Ezért helyeslendő korunk több orvosának azon igyekezete, hogy a körülméletésnél ezen felszaggatást száműzni és helyébe más helyes eljárást tenni óhajtanak».

Ezekután Bergson a Terquem-féle *posthétome mobile*-t írja le és azon többet bírál. Mondja, hogy az olló vágása inkább nyom mint metsz, és ezen szemrehányás Terepiem műszerét annál inkább illeti, miután egyik ága tompa és a vágó ág arra nyomást gyakorol. Az ollóvali vágásnak továbbá még azon hátránya van, hogy a megfogott részt solisem vágja el egész hosszában, hanem a csúcson túl mindig marad még egy kis felhasítandó rész és ezért az első vágás kiegészítésére még egy második szükséges, különösen miután a műszer domborúan hajlított. És végre késsel vágott seb sokkal hamarabb gyógyul mint az ollóval eszközölt összezúzott seb. Bergson tehát Terquem műszerét az ő *posthétome cac/ié*-jával helyettesíti. Ez hasonlít a *fiell-iéle* *posthétome*-hoz; ággal ellátott váj tkutaszból és rugót s rögzítőt tartalmazó nyélhői és rugalmas nyomóból áll. Avájtutasz a makk domború liajlítása szerint van görbítve, hollótollszárnyi vastagságú; háta homorú és simán kerekített, fönt pedig zárt. A kutasz medrében keskeny, kaszaalakúan görbített es kevéssé domborúan vágó kusztora van elrejtve, mely éles csúcban végződik. A nyelv legalsó részében rugótoll van, mely fémszeggel bir, mely szeg egész a mellső felületen levő nyílás széléig terjed. Ha a kés nyelére nyomunk, az ág a kutaszból kilép és a szeg előtolása által megerősíthető. Ha a kutaszba vissza akarjuk ugrasztani, akkor a szegen létező rögzítőt hüvelykujjunkkal kell kissé lenyomni. Ezen műszernek tehát háromszoros ezéja van: 1. zárt állapotban kutasz gyanánt szolgál, 2. nyíjtott helyzetben a belső

hártya felmetszéséhez, mely biztosan, könnyen, kényelmesen és tökéletesen hajtható végre, és 3. nyílt helyzetben, ha az ágat a rögzítő által megerősítjük, a harántmetszés végrehajtásához mint egyszerű kést használhatjuk.

E műszer alkalmazása igen egyszerű, a mennyiben a zárt kutaszt a belső makktuyuliártya és a makk közé egészen a makkkoszomig visszük és a nyél lenyomása által a metszést végrehajtjuk. Előnyei, hogy a vágást késpenge által eszközli, hogy a metszés mindig a szükséges hosszúsággal bír, hogy igen nagy vágás nem keletkezhetik, mert a kutasz csúcsa azt gátolja, és a vágás annál veszélytelenebb lesz, mivel belülről kifelé történik, míg Terqueni műszerénél kívülről befelé.

Dr. *Salamon* nézetét is felemlítjük, ki e készülékeket nem igen pártolja. Mondja: Kétségtelen, hogy a körmökkel tépés a sebeszet szabályaival ellenkezik, de ez még nem elég indok az ellen, miután a tépés föntartása által könnyen és biztosan jön létre az, a mit nehéz és bizonytalan műszerek kezelése által kellene elérni. A szétszaggatandó hártya anélkül is oly gyenge, hogy a hegyes és éles liüvelykújjkörmökkel könnyen széttéphető, és a ritkaságok közé tartozik azon eset, hol a szaggatás nagyobb lett volna mint a minőt szándékoztak elkövetni, mivel a körülmétélők körükben több érzéssel és biztossággal bírnak, sem hogy a kellő időben a szaggatással fel ne hagyhatnának, míg a műszerek alkalmazásánál ezt nem tehetnék. E tépést seb általi vérzés oly jelentéktelen, hogy említést sem érdemel. Miután minden körülmétélő mesterségét csak gyakorlat által sajátította el, nem volna könnyű feladat, ezeket arra tanítani, hogy itt Terepiem, ott pedig Bergson műszerével operáljon. Ezen műszereknek a gyakorlatban csak akkor lesz értékük, ha e műtét végrehajtásával orvosok foglalkoznak.

*Brecher*²⁾ is azt mondja, hogy e készülékek a körülmétélőknek igen complicáltak és állítja, hogy a belső makktuyuhártya szétszaggatása céljának egyszerű gombos végű vagy tompa hegyű ággal bíró olló megfelelne; a körülmétélő a gombos ágat a szétszaggatandó hártya nyílásába tehetné és ezután az ollót bezárná.

Az én nézetem e tekintetben az, hogy azon esetekben, hol a belső makktuyuhártya könnyen fogható, vékony, nyílása elég nagy, a periah a körmökkel minden veszély nélkül könnyen végrehajt-

1) l. c. p. 48. 125-ik jegyzet. 2) l. c. pag. 61.

ható. Ha azonban a belső hártya vastag vagy odanőtt, vagy ha annak nyílása szűk, akkor okvetlen az elősorolt posztetomok egyikét vegye igénybe a műtő, tehát minden esetben legyen kéznél ilyen műszer. Már több esetben, hol a nyílás szűk volt, gombos ágú ollót használtam, a mely igen jó szolgálatokat tett. Az elszakításnak metszés általi helyettesítésének kitűnő eszméje mindenesetre Terquem-nek tulajdonítható, és ezen új módszer az ő érdeme. Bergson javítása is érdemel elismerést; de hiszem, hogy a legtöbb esetben a gombos ollóval és finom vájttal kutaszszal célunkat elérhetjük.

Nem végzem addig e fejezetet, míg egy fontos körülményt fel nem említek, mely figyelmet érdemel. Tapasztaltam, hogy vannak körülmételek, kik azon hibát követik el, hogy ha a nyílás nagyon szűk vagy egészen elzárt, — a mit nagyobb részt a makktű rózsa vagy elégtelen levágásának tulajdonítok — a periáht végre sem hajtják, hanem egyszeri nem sikerült kísérlet után egészen abba hagyják, valószínűleg azért, hogy azonkívül, hogy félnek a sértéstől, még azon okból, hogy a műtét sokátartása miatt a jelenlevők rágalmaikat magukra ne vonják. Mily vigyázatlanság tehát ez a körülmételek részéről, ha a csak félig körül metélt gyermek szülőinek be nem vallja, hogy a műtét második részének végrehajtására orvos szükséges! Eltekintve attól, hogy a gyermek nincs szertartásosan körülmételezve, miután a makk még a makktű belső hártájába van zárva, még megtörténhetik, hogy makktűszor keletkezhetik. Ily esetet egy év előtt tapasztaltam. 1878-ki november 28-án egy négy hetes fiúhoz híttak, kit, mint atyja nekem mondá, három hét előtt laikus metélt körül, és ki több nap óta csak nyöszörgéssel és erőtetéssel hugyozik cseppenként. Megvizsgáltam a gyermeket és a monyt dagadva találtam; a makk nem volt látható; a daganat a mony mindkét oldalán a makktájnak megfelelőleg vizenyős volt, a levágott makktű szélei a makk előtt majd egészen benőttek. Törekedtem a daganat két része között azon irányban, melyben a makkot feltalálni véltem, kutatni és csak igen vékony halcsontkutaszszal hatolhattam be és ezzel a makkot körüljártam, így meggyőződtem, hogy itt nincs összenövés: a kutasz ide- s odatolása által meg bővítettem a nyílást annyira, hogy a vájttal kutaszt bevihettem és a még jelenlevő külső makktűt ollóval szétvágtam, úgy hogy a makk egészen kiszabadult. A gyermek azonnal hugyozott. Azonban láttam, hogy a makk a belső hártya által még töké-

letesen fődött volt. Itt szintén a finom kutaszszal hatottam be, bár a nyilas igen szűk volt és a körömmel nem volt megfogható. Itt ép úgy cselekedtem mint előbb; a makk egészen szabad volt és sehohsem odanótt. Ezért a vájt kutasz és finom gombos olló segítségével a vágást végrehajtottam és csak most lett a gyermek tökéletesen körülmetélve és a mesterséges makktyúszortól megszabadítva. Daczára annak, hogy a körülmetélőnek, kit a műtéthez hívtam, hogy annál jelen legyen, még a műtét előtt mondtam, hogy vallja he, miszerint itt a periaht nem hajtotta végre, mégis oly könnyelműen állította, hogy megesküszik minden szentre, hogy a periaht teljesítette. Az első metszés után persze bebizonyítottam neki, hogy állítása valótlan és hamis volt, a mennyiben megmutattam neki a belső makktyúhártya által még fődött makkot. Még csak most vallotta he, hogy azért hagyta abba a periaht, mert a hártyát sehoh sem foghatta meg és azért inkább abbahagyta, sem hogy további kísérletek által a nézők figyelmét magára vonja vagy sértést idézzen elő. E tekintetben jól cselekedett ugyan, de hibát követett el, hogy az ügyet a szülők előtt eltitkolta és orvosi segítséget nem követelt.

TIZEDIK FEJEZET,

A «mezizah»ról.

E themát egészen mellőzném, miután a mezizali már rég óta megtiltott, ha nem gyakorolnák ezt még ma is Budapesten az óhitű zsidók ép oly következetességgel és makacssággal mint a középkor elsötétedett korszakában.

A talmud megparancsolja, hogy a vér a sebből kiszopassék és pedig azon okból, hogy a gyermeket veszély ne érje! Maimonides e parancsot szigorúan ismételte. Ennek valószínűleg kettős célja volt, ugyanis a sebet a nyállal, melynek gyógyító és összetapadó erőt tulajdonítottak, érintkezésbe hozni és azt a vértől megszabadítani, hogy megelőzzenek minden beállható lobot és vérzést. Ezen szakaszt úgy hajtják végre, hogy a körülmetélő aperiáh után egy korty bort vesz szájába, *a megsebesített monyt szintén szájába viszi és kiszopja a vérző sebet*; ezután a vérrel kevert bort a földre köpi és ugyanezen eljárást még kétszer ismétli és a harmadszori ismétlésnél a bort, a helyett hogy a földre, *a körülmetélt monyra köpi*.

Ezen nem aesthetikai, vad és csak az illetlenség nevét érdemlő eljárás, eltekintve attól, hogy semmi haszonnal sem jár, a gyermekre nézve csak veszélyes lehet. Mindennek előtt a gyermek monya a szájbavitelnél könnyen a fogak közé juthat, ezek által megnyomható és férges fog által könnyen megsérthető. Gyakran székel a foghúson, az ajkakon, a szájnyákhártyán és a nyelven súly (Scorput), zsebre (Aphthae), rák vagy bujakór. Minthogy a fris és vérző seb legkönnyebben veszi fel a méreg- és ragályanyagot, tehát a szegény gyermek egészsége épen nem biztos, ha meggondoljuk, hogy mily veszélyeknek van kitéve ily illetlen és haszontalan eljárásnál. És ha a körülmetélő szája tökéletesen egészséges is, de ha ez pipás vagy burnótos, nyála nikotint vagy más csípős

anyagot (vöröshagyma, foghagyma, mustár, bors stb. élvezete által) tartalmaz és így a vérző sebbel közvetlen érintkezésbe lépve a gyermek vérért ragályozza. Ep így veszélyes az ujonszülöttek bujakórában szenvedő gyermektöli ragály, mely átszállhat a körülmetélőre.

Hogy a mezizah által gyakran terjedtek el bujakóri bajok a körülmetélt gyermekekre, bizonyítják a Lengyel- és Oroszországban élő öregebb orvosok. *Rust* «Helcologia» című munkájában a következő esetet közli:¹⁾ Midőn 30 év előtt Krakó zsidóvárosrészében a bujakórt részint fekélyek részint kütegek alakjában látta sok zsidó gyereknél életük első évében elterjedni, a nélkül, hogy ennek okát felfedezhette volna, miután szülők és dajkák egészségeseknek bizonyultak, sok gondolkozás után azon eszmére jutott, hogy tán a körülmetélés idézi elő ezen ragályt, a miben annál inkább hitt, miután minden ragályozott gyermek rövid idő előtt lett körülmetélve. Azonnal keresett alkalmat, hogy ily körülmetélésnél jelen lehessen. A körülmetélés első szakaszait nyugodtan nézte; midőn azonban a körülmetélő a vért kiszopni akarta, Húst gyanította, hogy a ragály oly rég keresett forrását végre megtalálta, odasiertet a körülmetélőhöz, megparancsolta, hogy száját kinyissa és garatában nagy bujakóri fekélyt látott! Ezen ember fertőzte meg mind a többi gyermeket nyálával. Természetes, hogy hivatalának gyakorlását egyelőre betiltották. Hasonló esetek történtek sok más nagyobb községben, mint Lemberg-, Varsó- és Vlnában.

A veszélyeket, melyek a mezizali által keletkezhetnek, századunk rabbinsai elismerték és így azt majd mindenütt betiltották. Az érdekesség végett Nagy-Kanizsai *Fassel*²⁾ főrabbi véleményét közöljük, melyet 1855-ik évben a mezizahról hozott: «Tegyük fel, hogy a mezizah nem kártékony és nem is illetlen, mégis a tapasztalat bizonyította, hogy annak elhagyása nem bír hátránnyal a körülmetélt gyermekekre. Bécsben a mezizáht már 1825-ben tiltották meg, ép így Franciaországban is. Én sem engedem azt 16 év óta és az ezrekre menő gyermekeknél, kik az óta mezizah nélkül lettek körülmetélve, még nem volt hátrányos annak elmaradása. ²⁾

Ugyanezen példát követték azóta az összes zsidó hitközségek és nálunk Budapesten is régóta el van tiltva e barbár szokás, a helybeli hitközség részéről legalább szigorúan meg van tiltva a kö-

¹⁾ Rust Joh. Nep. Helkologie. Wien 1811. ²⁾ Allg. Zeitung iles Judenthums von Dr. L. Philippson 1855. 19. Jahrg. Nr. 23. p. 292.

rülmetélőknek. Létezik azonban nálunk orthodox hitközség is, mely még mindig túri a mezizáht és ha ez orthodox körülmetelőinek is megtiltatott talán, ezek mégis gyakorolják azt, a mint erről rövid idő előtt meggyőződtem. Egy orthodox ember felszólított ugyanis, hogy gyermekének körülmetélésénél jelen legyek; a körülmetélést orthodox mohel hajtotta végre. A meghívásnak engedtem; a mütő jól hajtotta végre a mütétet és a mezizáht is akarta végehez vinni. Eléje álltam és ebben őt akadályozni akartam azáltal, hogy néhány késszen tartott, vízbe mártott vászondarabkát szándékoztam a monyra tenni, még mielőtt a körülmetelő a mezizáht végezhette volna. Ez azonban nem akart tágítani, mivel — úgy mond — a gyermek atyja azt szigorúan követelte. Még mindig meg akartam azt akadályozni, de a csupa orthodoxokból álló gyülekezetben zaj támadt, hogy ehhez orvosnak semmi köze sincs. Erre kénytelen voltam távozni és a mohél a mezizáht végezte.

Mit használ tehát a szigorú rendelet, ha azt maguk az orthodox szülők ignorálják és ha a körülmetelő a mezizáht mégis végrehajtja? Ezen csak szigorú törvény segíthet.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A vércsillapítás és a műtét utáni kezelés.

Miután láttuk, hogy a körülmetélés műtété sebészeti szempontból igen könnyű, orvosi és közegéségügyi szempontból pedig egészen veszélyélnélküli, ha szakavatott kéz, szóval, ha orvos hajtja végre, nem marad egyéb hátra, mint a vércsillapításról bővebben szólnunk. Bár be van avatva minden orvos a vércsillapítás mesterségébe, és bár ismerik a vércsillapító szereket, mégis legyen szabad itt felemlítenem, hogy mily vérzések fordulnak elő leginkább a körülmetélés után és mely szerek alkalmazását tartom legcélszerűbbnek ily esetekben.

Utóvérzés okai a következők lehetnek: 1. a makktüféknek vagy környékének, vagy 2. a makk megsértése; 3. a belső makktüfhártyának nagy beszakítása; 4. a levágott makktüúrészben előforduló kis ütének rendellenes ágazata; 5. a gyermek vérgazdagsága; 6. különös hajlam megsebesítés utáni vérzésre, mely néha mint családi baj — vérzők baja — Haemophilia — fordul elő.

A körülmetélés után előfordulhatnak mind *riszeres*, mind *üteres* vérzések, előbbiek gyakoribbak és könnyebbek, utóbbiak ritkábbak, de veszélyesebbek. *Viszeres vérzés* arról ismerhető fel, hogy a vér folyása aránylagos és lassú és színe sötétebb. Ezen esetben gyakran elegendő néhány jeges vízbe mártott és jól kicsavart vászondarabokkali nyomás, mely minden öt-öt perczben ismétlendő addig, míg a vérzés elmúlik, a mi egy negyed vagy legfőlebb egy fél óra múlva történik. Ha ezen ujjakkali nyomás (Digitaloombression) nem vezet célhoz, akkor kötést kell alkalmazni. Ilyen nyomási kötést úgy alkalmazunk, hogy egyujjnyi szélességű és 30 centiméternyi hosszúságú száraz vászonszalagot a mony körül úgy tekerünk, hogy a vérző hely eléggé nyomassák, ezután

a kötést keskeny kötő vagy fonal által megerősítjük. Ekkor nagyobb-részt csillapul a vérzés. A kötés 12—24 órán át marad és azután vagy magától esik le vagy langyos víz által vétetik le. Csendes gyermeknél ezen egyszerű nyomáskötés mindig célhoz vezet, különösen ha nem használnak még nedves borogatásokat, mert a nedvesség a kötést megingatja es ez leeshet es a vérzés esetleg megújulhat. Ezért ily esetekben, hol száraz nyomáskötést használok, nem rendelék az első hat órában borogatásokat. Ily kötés még oly esetekben is czélszerű, hol nem fordul elő vérzés, mert ez netalántán később beálló vérzések ellen prophylaktikai védőszerűl szolgál es ezért ajánlható különösen akkor, ha a, műtő rövid idővel a műtét után kénytelen távozni. Ha ezen kötés által nem erünk özéit, azaz ha a vérzés nem csillapul *azonnal*, úgy nem szabad sokáig időzni, hanem rögtön vércsillapító gyógyszer alkalmazandó. A legjobb st-yptikák a *Liquor ferri sesquichloraii* es az *Argentum nitricum* pálczaalakban. A hal vány vasoldatot mindig magammal viszem es a vérzés nagysága szerint alkalmazom hígított vagy sűrűbb oldatban tepessel vagy pamuttal, a mennyiben az oldatba mártott tépést vagy pamutot a vérző helyre teszem es erre a nyomáskötést alkalmazom. Yiszeres vérzést ép így csillapít azonnal apokolköveli bátor égetés. A lapist csak akkor használom, ha csak egy ponton fordul elő vérzés; ha a vérző hely nagyobb vagy ha több hely vérzik, akkor a ferrura sesquichlorete könnyebben es jobban alkalmazható. A st-yptikák használata után gyakran a seb genyed, a mi azonban kikerülhettem

Vteres vérzésnél komolyabb a dolog, mert ez erélyesb es gyorsabb eljárást igényel. Üteres vérzés a vér rytlennikus fecskendezéséről es világosabb színéről ismerhető fel. Ez két helyen fordul elő: I. a makktüfék táján, ha nagyon mélyen történt a vágás, vagy ha a belső makktüúliártya eltépése a makktüfék felé lett irányozva, *i.* a levágott makktüú felső szélén, ha a kis artériáé praeputiales vágattak át. Az utóbbiak vérzésénél csak akkor használ az ujjakkali nyomás, ha azt türelemmel órákig teszsiik; a makktüixiéüküteréböli (art. frenuli) vérzésnél nyomást meg sem szabad kísérteni, minthogy az *artéria frenuli* már meglehetősen nagy, hanem alkalmazzuk *azonnal* a fecskendező ütér *alákötését*. Rendellenes esetekben az artériáé praeputiales rendes térfogatukat kétszeresen sőt háromszorosan is túlhaladhatják es, ha szétvágatnak, rémi tő vérzést okoznak. Az alákötés a sebészet szabályai szerint

zárcsipeszszel, tüvel és alakötési fonallal történendő, és ne elégedjünk meg egyszerű körülzúrással.

Ha a makk meg van sértve, akkor szövetbőlí vérzés történik, mely ép oly veszélyes lehet; ez jégborogatásoknak türelmes ujjali nyomása és lapissali égetés által csillapítandó. Ha ez sem vezet célhoz, akkor a mony a közepén szalag által összekötendő kot-három órára.

A többi vércsillapító szerek, u. m. Aqua vulneraria Thedenii, tapló vagy azon vérossillapító por, mely Gummi arabicum, Sanguis draconis, Pulv. radic. Ratanhae, Lap. haemat., Alum, crudum és Creosotból áll és melyet dr. Salamon ajánlja, továbbá Colophonium, timsó és creosotból álló és dr. Bergsontól ajánlott por, végre a Penghavar d'Jambi vagy Penawar Diambi, mely Sumatra-, India- és Ausztráliában növé l'anemű harasztnövényből ered és ezen növény — Cibotium Baromez és más Cibotiumnem — vörösbarna polyvaszáJából áll, melynek keleten vércsillapító hatást tulajdonítanak es melyet gyakran eredménnyel és annélkül is alkalmaztam, mindezen szerek könnyen nélkülözhetők. A legegyszerűbb es legbiztosabban ható szerül a hidegséget (mindig jeges vizet), az ujjakkali nyomást, a nyomáskötést, a ferrum sesquichloretumot és argentum nitricumot tartom.

Még *a vérzőkről* tesztek említést. A *haninoplplin* örökölhető baj, mely az egyén oly könnyű megsebesíthetőségében áll, hogy a legkisebb megsérülés következtében, sőt tűszúrás által is nagyon vérzik. Ha tehát a körülmételésnél ily vérző családból való gyermekkel van dolgunk, azaz, ha az illető család figyelmeztet ben-nünket e bajra, úgy a műtétet egészen elhagyjuk vagy alkalmasabb időre, pl. az ifjúkorára halászijuk, míg a gyermek erősbödik. Ha azonban oly gyermeknél gyanítjuk a haemophiliát, kinek családjáról a bajt nem tudjuk biztosan — miután a szülők abban nem szenvednek, hanem a család egy mellékága vagy a nagyszülők bírják azt, — úgy tanácsos a gyermek ujját tüvel megszűrni és az ebből eredő vérzés felvilágosításul szolgálna a kérdéses baj felül. Salamon több esetet említ ily vérzők körülmételéséről, melyeket *dr. Spirilus* és *dr. Goldmann* ¹⁾ közölnek és melyekben a, gyermeket hosszú fáradozás után sikerült megmenteni. Az orvosokat persze még csak későn hitták, midőn a körülmételő már minden

¹⁾ Grafe's und Walter's Journal IV. Bil. pg, 292 és X T11. Bd. pg. 201.

lehető szert alkalmazott. Ily vérzőknél, ha a körülmetélés már egyszer megtörtént, annélkül hogy a hajt ezelőtt constatáltak volna, rémítő vérzés áll be, és lm nem áll gyorsan orvosi segítség rendelkezésre, néhány óra alatt elvéreznek a gyermekek. Ily eset fordult elő két év előtt Budapesten, melyben a laikus körülmetelő csak néhány órai vérzés után orvosi segítséget követelt; a későbbi bonczolásnál a makk megsértését és a hulla tökéletes vérhiányát találták. Csak a legerélyesebb ujjakkali nyomás és napokonáti megőrzés segíthet ily esetben.

A körülmetélési sebnek *utókezelése* igen egyszerű, de mégis orvosi felügyeletet igényel. A seb egyszerű metszett seb, mely normális esetekben 24—48 óra alatt per primám intentionem begyógyul. Ezen cél elérése végett, különösen a makktyúmaradók utólagos lobjának és daganatának elhárítása végett jeges vízborogatások az egész nap, sőt, ha szükséges, az első is éjjel folytatandók és pedig öt-öt perczenként ismétlendők. Szokásos, a sebet este zsíros anyaggal, ti. m. crème céléste-, liliomolaj-, rózsaoilaj-, glycerin- vagy sótalan vajjal bekenni, a, mi megengedhető ugyan, de nem okvetlen szükséges. Harmadik reggel a gyermek megfüröszthető. Ha a seb dagadt vagy meggyuladt, akkor aqua Goulardi és hideg víz egyenlő részeivel borogatások alkalmazandók, ép úgy, ha genyedés állt be. Ezen esetekben is 3—4 nap alatt begyógyul a seb. A gyógyulás azonban ellmlasztatik, ha lényegesebb vérzés fordult elő, mert az égető szerek alkalmazása után reactio, t. i. genyedés és dagadás áll be, mely lapis alkalmazása után tovább tart mint a ferrum sesquichloretum vagy az egyszerű nyomáskötés után.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Összefoglalás és végszó.

Ha összefoglaljuk az előbbi fejezetekben mondottakat, találjuk, hogy a körülmetélés a legrégebb időkből eredő műtét, mely az izraelitáknál szertartásos parancs, a kelet és a, forró égél többi népeinél részint szintén az, részint csak ógalji propylacticum, egészségügyi rendszabás. A körülmetélés felfogásmódjai között csak a vallási és egészségügyi fontos ránc nézve és ha e kettőt egymással szorosán egyesítjük, ezek a jövőre nézve az izraeliták körülmetélésének gyakorlásában ingathatlan alapot képeznek. Mintán láttuk továbbá, hogy a körülmetélés teljesen veszélytelen, sőt hasznos műtét is, ha azt szakavatott kéz hajtja végre, ha a makkyút tiszta, éles késsel lemetszszii, ha a belső hártját könnyebb eseteknél a körmökkel, nehezebbeknél, u. m. annak szűkülésénél és ódanövésénél gombos ollóval hasítjuk szét, és ha a műtét harmadik része a mezizali tökéletesen elmarad, végre ha a vércsillapítás a műtő részéről megfigyelés és türelem által könnyen eszközölhető, különösen ha a körülmetélő orvos: úgy kénytelenek vagyunk mindazokat, kik a körülmetélést barbárságnak hirdetik, megczáfolni azáltal, hogy bátran kijelentjük, hogy a jelen törekvése oda irányoztassék, hogy a szertartásos körülmetélést kizárólag orvosok hajtják végre.

Mi teendő e cél elérésére?

Németország, Ausztria, Francia- és Angolország fő- és provinciális városaikban nagyrészt már sok év óta számos zsidó or-

vos metél körül és az engedélyezett laikusok száma majd eltűnik. Sarkaljon bennünket is ez utánzásra, hogy nálunk is foglalkozzék mindig több-több orvos a körülmetéléssel és ezáltal rövid idő múlva e téren csakis mi fogunk működni.

Legyen szabad itt néhány szóval ecsetelnem, miképen lesz nálunk laikus körülmetelővé. Az, ki e pályára lépni szándékozik rendesen sakter (mészáros) vagy kántor, különösen vidéken, — jelen van néhány körülmetélésnél, természetesen az illető körülmetelő beleegyezésével. Ha a műtétet néhányszor figyelemmel kísérte, igyekezik egy szegény családot ajándék által vagy anélkül is arra bírni, hogy körülmetélendő fiát neki engedje át körülmetelés végett. Ha azt elérte és a, műtét — akár jól — akár rosszul — sikerült neki, akkor e vakmerőnek az illető körülmetelő és tanító (?) a körülmetélésbeni rendkívüli nagy ügyességéről bizonyítványt állít ki, mi által okleveles körülmetelő lett és ezen kétes fórumtól nyert bizonyítványa alapján rövid idő múlva a vidék egyik községében mint kántor, sakter és körülmetelő kap alkalmazást. Az ily ember gyakran még rendesen olvasni és írni se tud és ezért műveltségéről említést se teszünk. Az első községből, melyet nem sokára kicsinyei is már, — mert nagyobb hatáskör után vágódik — nagyobb községbe, sőt innen a legkitűnőbb bizonyítványokkal (?) ellátva a fővárosba jut. így áll a dolog Magyarország-, (faliczia-, Bukovina-, Lengyelország- és Humániában azon emberek kiképzetésével, kikre egy nyolcnaposgyermeketily véres kezelésre bíznak és gyakran a szülők részéről oly lelki nyugalommal, mely semmi aggodalmat és elcsiggedést, sőt még azon gyanút sem sejteti velük, vájjon a szegény gyermeket e jámbor keze alatt valami szerencsétlenség nem érhetné-e? Természetes, hogy ily körülmények között csonkítások-, heves vérzések- és elvérzéseknek kell előfordulni. Ha ily körülmetelőnél lényeges vérzés fordul elő, úgy bár mit követ el inkább, csak a helyeset nem. A helyes cselekedet t. i. az volna, ha gyors orvosi segítséget venne igénybe. De épen az orvostól fél, mivel ez esetleg a műtét rász végrehajtását constatálhatná. A körülmetelő ezért különféle porokkal es házi szerekkel kísérti meg a vér csillapítását — és a helyett, hogy az orvosi segítség megérkezéig egyszerű újjakkali nyomást alkalmazna, elfecsérlí az időt és a gyermek drága vérét haszontalan kísérletekkel. Bőt említenek eseteket, hol az ily jámbor ember kétségbeesésében még csak az imádkozáshoz menekedett, mialatt a gyer-

mek egészen elvérzett. Vannak ugyan dicsérendő kivételek, hogy itt-ott ily körülmételő egészen helyesen jár el, a mennyiben vérzéseknel a szükséges kötéseket helyesen alkalmazza, de ez épen csak kivétel. Ha nálunk a fővárosban, hol az orvosi segítség mindig kéznél lehet, mégis évenként fordulnak elő megcsónkítások és elvérzések, képzelhető, hogy hány ily eset fordul elő vidéken, melyeket gyakran szándékosan eltitkolnak és így nem kerülnek a nyilvánosság elé; mert ha a gyermek meghalt, akkor a jámbor szülők azt mondják, hogy isten akarata volt és azért a jámbor körülmételőnek nem akarnak ártani.

Itt erélyes segítség szükséges, a mely könnyen el is érhető. Ha az állam megköveteli, hogy a bábák iskolájukat látogassák es ott vizsgázzanak, sőt ha a humanitás állatvédő-egyletet alakított; sőt ha a borbélyok is csak mesterségük tökéletes megtanulása után gyakorolhatják azt: miért ne legyenek a körülmételés mesterségének jobb megőrzésére törvényes rendeletek? E fontos kérdést négy év előtt a tek. fővárosi tanács megfigyelésre méltatta ugyan, mely annak idején, midőn értesült a fővárosban előfordult körülmételés utáni elvérzési esetekről, a helybeli izraelita hitközséget felszólította a körülmételők szigorú megőrzésére, hogy hasonló esetek a jövőben elő ne forduljanak. Ennek következtében a községi előljáróság megparancsolta, hogy a jövőre minden körülmételésnél, melyet laikus hajt végre, orvos legyen jelen, azon fenyegetéssel, hogy azonos körülmételők, kik orvos jelenléte nélkül metélnek körül, az engedélyüket elveszítik. Másrésztől vállalkozott fővárosunk több zsidó orvosa a körülmételés végrehajtására és azóta hat orvos foglalkozik ezzel, ezeken kívül még 18 laikus, kik a körülmételést kenyérkeresetnek tekintik és az orvosok iránt, a hol csak lehet, az ellenszenvet felébresztik. Ezen emberek ugyanis jeles fegyvert használnak, melyet az orvosok ellen eredménnyel alkalmaznak, ez ugyanis a *vallásosság*, a *jámborság*. Hirdetik, hogy az orvosok nem vallásosak és ezért a körülmételés végrehajtására nem alkalmasak! Mintha ott, hol az ujonszülött javáról van szó, vallásosságra is volna szükség! Ezen indokot használják természetesen az óhitűek és a műveletlen osztály nagyobb része is. Elég, ha erre vonatkozólag dr. Philippon, korunk e jelentékeny rabbijának szavaira (3. fejezet) utalok ismét.

Nem elegendő azon rendelet, hogy a műtétnél orvos is jelen legyen, mert, eltekintve attól, hogy a körülmételők ezt gyakran

figyelembe se veszik, ez csak arra szolgál, hogy a hibákat, melyeket a körülmételő ügyetlensége okozott, lehetőleg jóvá tegye. Ha már egyszer megtörtént lényegesebb sértés, úgy az orvos, kinek szeme előtt jött az létre, nem képes azt megneemtörténte tenni, hanem csak az életveszélyt távolítja el, de a vérvesztést nem pótolhatja vagy a megcsonkítást nem kisebbítheti.

A legutóbbi időben ismét különös megfigyelésének tárgyául vette a fővárosi közegészségügyi bizottság e körülmétélést. Elhatározta, hogy a tanács elé azon indítványt terjeszti, *miszerint egy év ala tt a fővárosba a minden laikus a körü lmetelés teréről kiküszöbölendő és hogy jövőre azt kizárólag orvosok hajtsák végre.* A tanács nem érezte magát jogosultnak, az izraelita hitközség autonómiájába beavatkozni, miután a körülmételés vallási szertartás; mivel azonban ennek fontos egészségügyi oldala is van, a fővárosi tanács közgyűlése elhatározta az ügyet a belliigyminister!ura elé terjeszteni, miután a körülmétélést illető közegészségügyi rendeletek nemcsak a fővárosra, hanem az egész országra nézve szükségesek.

Hemelhető, hogy a kormány a könilmétélők megőrizését illetőleg szigorú rendeleteket hozand, ugyanis:

1. *Hogy a körülmétélők alapos boncztoni, technikai én gyógyászati oktatásijait részesüljenek.*

2. *Hogy azok megvizsgálása competens fórum előtt történjék.*

3. *Hogy a körülmétélők száma a község nagysága szerint állapítassék meg agy mint Parisban.*

4. *Hogy a műtétet csak orros jelenlétében hajthassák regre.*

5. *Hogy addig nem szabad kariihnetélniök, inig a gyermek egészségi állapotát (egy nappal előbb) orros meg nem vizsgálta és a műtét végrehajtását meg nem engedte.*

6. *Hogy a körülmétélőknek a legsziguruabb büntetés mellett megtiltassék a mezizah végrehajtása, azaz a vérnek a sebből való kiszopása vagy annak a szájba vett borrali megfecsckendezése, akár óhitüeknél akár haladóknál működnek.*

Miután Budapesten már hat orvos foglalkozik a körülmétéléssel, óhajtandó, hogy számuk szaporodjék és hogy a vidéki orvosok is kövessék példájukat. Nem tudom ugyan biztosan, hogy e

tekintetben hogyan áll a dolog nagyobb vidéki városainkban, de felteszem, hogy csak itt-ott akad egy orvos, ki a körülmétélést végrehajtja. Ha a vidéki orvosok követik a fővárosiak példáját, elérjük azon egyedüli módot, mely a körülmétéléssel foglalkozó) és még eddig a, kormány által elszívelt laikusok számát kisebbiti és idővel a sebészet teréről, a hova épen nem illenek, egészen eltünteteti.